Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 238 (11135) | 1979 чылдың октябрь 13, суббота | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

ЭНЕРГЕТИКТЕРНИҢ КЫШКА БЕЛЕТКЕЛИ

Россия федерациязының төп областарының болгаш автономнуг республикаларының энергия хандырар организацияларының, үеетпүрүүнүң болгаш хоорай ажыл-агыйларының ажылдакчыларының зона чөвүлел хуралы улус ажыл-агыйын болгаш чурттакчы чонну электри энергиязы-биле үзүктел чокка хандырарынга ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электрификация министерствозунуң бүдүрүлгелериниң беленин чугаалажып көрген. Ол чөвүлел хурал Москвага октябрь 11-де болган.

Электростанцияларның, электри болгаш чылыг четкилериниң хөй кезии кыжын ажылдаарынга эки белеткенип алган деп демдеглээн. Ынчалзада чамдык объектилерде дериг-херекселдерниң септелгезин оожум чорудуп, чамдык бүдүрүлгелер энергекурлавырларын артыкка чарыгдап турар.

«1979/80 чылдың күскү-кышкы үеэзинде улус ажыл-агыйын болгаш чурттакчы чонну олаар чүүл-биле бала энергия-биле хандырарының дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалында оларны эн-не чогумчалыг ажыглаарының программазы толевилеттинген. Энергияны бүдүрериниге болгаш дээштиг ажыглаарынга эң дээре түнелдерни чедип алган бүдүрүлгелериниг болгаш организацияларның мурнакчы дуржулгазын Минэнергонуң специалистери, ажыл-агый удуртукчулары, партия, совет болгаш профэвилел ажылдакчылары түнеп үндүргеи. Энергетика ажыл-агыйын кышкы байдалга ажылдаарынга белеткелди чедишкиннинг доозарынче, чаа күүчүлерни ажыглалга чогуур үеэзинде киирериниче, камналга чурумун күштелдириниче угланган хемчегларни ажылдап кылган.

(СЭТА-ның корр.).

СЭКП ТК-ның Политбюрозунда, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде

ССРЭ-НИҢ ПАРТИЯ-ЧАЗАК ДЕЛЕГАЦИЯЗЫНЫҢ ГЕРМАН ДЕМОКРАТТЫГ РЕСПУБЛИКАГА АЯН-ЧОРУУНУҢ ТҮҢНЕЛДЕРИНИҢ ДУГАЙЫНДА

СЭКП ТК-ның Политбюрозу, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев баштаан ССРЭ-ниң партия-чазак делегациязының Герман Демократтыг Республикага албан ёзузунуң найыралдыг аян-чоруунуң (1979 чылдың октябрь 4-тен 8-не чедир) түңнелдеринге бүрүн сеткил ханганын илергейлеп турар.

Республиканың 30 чыл оюнуң байырлалынга киришкен совет делегациясының аян-чоруу СЭКП биле ГСЧП-ниң, ССРЭ биле ГДР-ниң аразында кады хөделиишкиннерни улам ыңай быжыглаар-даа талазы-биле, тайбың болгаш делегейниң айыыл чок чоруунуң эң чугула эрге-ажыктарының-даа талазы-биле шылгарааңгай ужур-дузалыг болуушкун болган.

Эш Л. И. Брежневтиң, совет делегациясының кежигүннериниң ГСЧП ТК-ның Чиңгине секретары, ГДР-ниң Күрүне Чөвүлелиниң Даргазы Э. Хонеккер-биле, ГДР-ниң партия, күрүне удуртукчулары-биле чугаалажыышкыннарында болгаш ужуражыышкыннарында ийи чурттуң кады ажылдажылгазының бүгү эң чугула айтыыларының талазы-биле саналонал солчулгалары болган, ону улам ыңайгы перспективага сайзырааңгайжыдарының болгаш ханыладырының кол угланыышкыннары тодараттынган. Улус ажыл-агыйының улуг сорулгаларын кады шиитпирлээр сорулга-биле ийи чурттуң экономиктиг болгаш эртем-техниктиг аргаларын каттыштырары ам безин улуг үре-түңнелдерни берген. Бо чугула херекке ССРЭ биле ГДР-ниң аразында бүдүрүлгени специализастаарының болгаш кооперастаарының аян-чорук үеэзинде ат салдынган 1990 чылга чедир программазы чаа улуг идигни бээри чигзиннинг чок.

Совет делегацияга Герман Демократтыг Республикага көргүскен үреткиң ханызындан эң чылыг хүлээп алыышкын ССРЭ-ниң болгаш ГДР-ниң улустарын каттыштырып турар аны-дуңмалышкы ёзунуң бузулбазының демдээ болган. Аны-дуңмалышкы ийи күрүнелериниң сырый эвилели ам бо үш он чылдарның дургузында тайбың-ның болгаш тургузуушкуннуң сорулгаларынга идегелдиг бараан болуп турар. Бо сорулгаларга ол моон соңгаар-даа бараан болур дээрзин бүзүрелдиниби-биле демдеглеп болур.

ГДР-ниң 30 чылын байырлааны немец ажылчы чоннарның Германияның Социалистиг Чаңгыс аай партиязының удуртулгазы-биле амыдыралдың бүгү талаларынга —социалистиг демократияны хөгжүдеринге, экономиканы көдуреринге, эртемни болгаш культураны чечентелдиреринге, массаларның чаагай чоруун бедиреринге чедип алган тиилелериниң уттундурбас көргүзүү болган. Тайбың-ның, улустарның хостуг, хамаарышпас хөгжүүр эргелерин камгалаарының политиказын чайгылыш чок чөрүтпушаан, ГДР делегейге бедик ат-алдарны чедип алган, ооң үнү европейжи болгаш делегей хөрөктерингe улам-на үнелиг дыңналыр апарган.

СЭКП ТК-ның Политбюрозу, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели болза, шериг талазы-биле чавырлыышкын болгаш чепсеглениишкинни дүмүрер талазы-биле Л. И. Брежневтиң Берлинге чугаазында тайылбырлаттынган чаа совет инициатива ГДР-де болгаш социалистиг дем каттыштырылгазының өске-даа чурттарында бүрүн деткимчени алганын принципиалдыг чугула деп санап турар. Ол хөй чурттарның салдарлыг бөлүктеринде улуг сонуургал-биле хүлээп көрдүнген, улустарның быжыг тайбыңга идегелин быжыглаан.

Моон-биле чергелештир, НАТО чурттарында совет инициативаны чепсүнүп көөру-биле кады, Барыын Европага ортумак ыракшылдыг чаа америк ракета-ядролуг чепсекти таарыштыр тургузарының айыылдыг планнарын боттандырар дээш, азы ийи бөлүгдээшкиннериниң шериг күштериниң континентиде тургустунган деңзигүүрүн үрээри-биле даап бодаан чылдагаанларны мурнуку хевээр дилеп турары бодунче кичээнгейни угландырып турар.

Совет инициатива эңдере чепсеглениишкиннинг чаа шураашкынын чайладыр, чепсеи дүжүрүүшкүнүүнүң боттуг оруунга кирер, чавырлыышкының болгаш тайбың кады ажылдажылганың үре-түңнелдерин камгалаар болгаш көөдедир арганы ажыткан. Ынды арга ажыглаттынган турар бе дээрзи АКШ-тан, ГФР-ден, НАТО-нуң өске-даа чурттарындан хамааржыр. Барыын таланың чурттарының удуртукчулары харыысалгалыг чорукту көргүзер болгаш Совет Эвилелиниң үлегер-чижээнге чаагай тура-соруктуң ёзузу-биле харыылаар ужурлуг. Улустар ону манап турар.

Совет Эвилелинге хамаарыштыр чүл дээрге, Л. И. Брежневтиң ол дугайын Берлинге медеглээни ышкаш, 80 чылдарны каразыышкыннардан болгаш көргүушкундан, а эң кол чүүл— чепсекти эңдере бүдүреринден хостаарын бүгү-ле энергия болгаш туруштуг чорук-биле чедип алырын оралдажыр.

СЭКП ТК-ның Политбюрозу, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели делегациясының ажыл-чорудулгазын бүрүү-биле үүлдүг деп көргеш, аян-чорук үеэзинде ССРЭ биле ГДР-ниң аразында дугуржулгаланы боттандырарын хандырар даалганы чогуур ведомстволарга берген.

ОРЕНБУРГТУҢ ЭЛБЕК ТАРААЗЫ

ОРЕНБУРГ, октябрь 11. (СЭТА-ның корр. В. Ширяев). Оренбург областың тараажылары күш-ажылчы улуг тиилелгени чедип алган. Олар күрүнеге тараа салдарының социалистиг хүлээлгелерин күүсеткенинин дугайында рапорттаан. Терээн чурттуң шыгжамырынче дөрт миллион тонна тараазы— чыл даалгазындан 200 муң тонна хөйү урган.

Агаар-бойдустуң таарымга чок байдалдары турза-даа, хову-шөлдерниң ажыл-ишчилери багай эвес дужүттү өстүрүп ап шыдаан. Бедик дециелге тургускан агротехника, механизаторларның мергежилиниң өскени, күрүненің талазындан доктаамал дуза оннаужур-дузалыг болганы ол. Чүгле бо чылын дужүт ажаалдазынга чедир областың колхоз, совхоздары 2,5 муң комбайнларны база барык ол хирезанныг кестирикчилерни, өске-даа хөй техниканы алган. Дужүт ажаалдазында 45 мың ажыг шофёрлер—үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылчыннары, албан-хаакчылар, дээди өөредилге черлериниң, техникумларының студентилери идепкейлиг киришкен.

Бедик темп—бо эрткен ажаалда кампаниязының кол онзагай ылгалыг чүүлү ол болган. Кыбейн бүрүүнге хүнде ортумак ажыллан кылыышкын тавыладай кестиреринге 20 гектар, бастырарынга— 15 гектар бооп, хонукта 150—180 муң гектар шөлдүң тараазын кестирип турган. Ол чедишкиннер ипатовну арганы ажыглап киргеннинг, коллективтерниң ажылын ийи-үш эзлчеглиг кылдыр организастаанының ачызында чедип алдыган. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры А. Чикризовтуң, В. Карповтуң звеноларының комбайн бүрүзүнүң бункериндеи 27 муң центнер тараазы чүлүрүп чоруткан. Илек болган Беляев районнарда Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары А. Бьюсиниң, Л. Коваленконуң өг-бүле звенолары эн-бедик рекордчу көргүзүүлерни чедип алган. Чолаачылар база шылыпчы-ажылдап турган. Чижээ, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Ф. Мурсалимов 2,3 муң тонна тараазы дажыглаан.

Областың элбек тараазынга көскү улуг күр черлериг районнарының ажыл-ишчилери киргген. Оортан 1,4 миллион тонна тараазы, коллуунда-ла күштүг база чаагай кызылтастарны киргген. Адамов, Кваркен болган Гай районнарның чер ажылдыглары оны-ла улуг чедишкиннерлиг болган.

Область төвүнге хоорайның болгаш көдээ коллективтерниң төлевилелериниң митингизи болган. Анда партия обкомунуң бирги секретары А. В. Коваленко болгаш областың сураглыг механизаторлары чуве чугаалаан. Олар көдээ ажыл-агыйның бүгү продуктуларын бүдүрер талазы-биле беш чыл даалгаларын хандырар дээрзинге партияны болгаш чазакты бүдүреткеннер. Митингиниң киржикчилери партия Төп Комитединге, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневке байырлыг чагааны чоруткан.

СЭКП ОБКОМУНДА, ТЫВА АССР-НИН МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ, ПРОФОБЛЧӨВҮЛЕЛДЕ БОЛГАШ ВЛКСМ ОБКОМУНДА

КОМПЛЕКСТИГ ХЕМЧЕГЛЕРЖЕ УГЛАНДЫРАР

Октябрьның бирги он хоюунда мал чеми белеткээр талазы-биле районнар аразында калбарган социалистиг чарыштың СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүдели, профоблчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому түңнеп чугаалашкан. Чөөн-Хемчик, Кызыл болгаш Эрзин районнарның ажыл-агыйлары, а ол ышкаш «Сүт-Хөл», «Искра», «Көк-Тей», «Тиилелге», «Х Улуг Хурал», «Кара-Хөл», «Барлык» болгаш «Хемчик» совхозтар эрткен он хонукта мал чеминиң белеткелин элээн организастыг чоруткан дээрзин демдеглээн.

Ниитизи-биле республикада октябрьның 10-га чедир 150,8 муң тонна сиген азы далганың 94,2 хуузу, 54,6 муң тонна сенаж — 118,7 хуузу болгаш 6,6 муң тонна витаминниг сиген далганы—110,0 хуузу белеткеттинген болуп турар.

Оон-биле чергелештир чамдык районнарның партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары бар курлавырларын четче ажыглап шыдавайн турар. Каа-Хем, Тожу, Өвүр, Бии-Хем районнар чемгерилге единицазынга бөдүүн чеминер белеткээрин 66,2—79,4 хуу күүсеткилээн, он хонук дургузунда өзүлде чүгле 0,7—1,8 хуу болгулаан.

СЭКП обкомунуң бюрозунуң, Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң **доитаадыры болза:**

1979 чылдың октябрьның бирги он хонуунда мал чеми белеткээр талазы-биле калбарган социалистиг чарышка

— барыын зонадан— **Чөөн-Хемчик районну.**

— төп зонадан — **Кызыл районну.**

— мүрнүү зонадан — **Эрзин районну.**

Чөөн-Хемчик, Кызыл болгаш Эрзин районнарга СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл туктарын болгаш 200-200 рубль түңнүг акша шаннарын тыпсыр.

Үндүр бижиттинген шөлдерден бөдүүн мал чемнери белеткээр, бүрүлер чыыр, саван болгаш тараа кудуруу бөлер, хыыргыыш белеткээр талазы-биле немелле хемчеглер алырын СЭКП райкомнарынга, райкүүскомнарга, көдээ ажылагый эргелелдеринге, парткомнарга, партия болгаш комсомол эге организацияларынга, көдээ Советтерге, ажыл-агыйларның ажылчын комитеттеринге болгаш удуртукчуларынга дагзыр. Мал чеминиң калдагалалын болгаш чөп ажыглаарын чедип алыр, мал чеми болбаазыралыр дериг-херекселлер-биле хандырар.

АЖЫЛ ХӨЙ, ҮЕ ЭВЭЭШ

Ажыглалга кирер тудугда

Кызылдың төп электри станциязының дөртү эзлчазының тудуу белип үнген. Ооң кол көдээ—№ 9 котёлдың конструкцияларын эптеп база чыыл турар. Ону бо айның 22-де турар черинче көдүрер сорулганы монтажниктер салганнар.

Үжен кижи составтыг монтажчылар бригадазының удуртукчузу Василий Александрович Ощепков-биле чай кадында каш сөс солуштувус.

— Сорулгавыс чаңгыс. Котёлдун улуг базыышкынга шелдезин ноябрь 6-га чедир эрттирер ужурлуг бис—деп, ол чугаалады.

«Востокэнергомонтаж тыны» монтажниктери бо ажылды турар. В. А. Ощепковатуң болгаш өске-даа бригадаларының кежигүннери кол корпустуң карказының монтаж ажылдарын чорудуп турар.

Бо ажылды тудугжулар болгаш монтажчылар шерхиг темп-биле чорударын кызыдып турар. Ынчалзада-даа четпес чүүлдер эвээш эвес. Биргеде, ажылчын күш. Амдыызында ийиде доктаамал ажыллап турар 150 хире кижи бар. Олар бүгү ажыллы бүрүн күүсеп четтиклейн турар. Ye эвээш, кылыр чүүлдер хөй.

Бо бүгүнү өөренип көргеш, борайдан шеф дузаламзыны илээрин/ук тудугнуң организациязы шиитпирлээн. Агрегат тудуунда доктаамал хаара уттуткан ажылчыннар арматура салып, олче бетон кудар жиллар кылып турда, шефнер барык белен апаргаи черде тудуг материалдарыны ртынын өскээр чайладып турар.

Ийиде, бетон чедишпес. Ол ю агрегатты ажыглалга киреринге чугула продукция. Кеэ ёзугаар бетон-биле «Росодпром» каттыжыышкынның темир-бетон кылыглар заводу яле «Тудут кезектери» комбинат ханлырар ужурлуг. Бо организациялар ол ёзугаар ыла-даа чамдыкта саадады ээр ийикпе, шуут шак-шагыылырынга кол рольду ойнап бетонну берип турар-даа, ынбиле эккелбейн турып бээр таварылгалар бар. Ынчан бүгү ажыл туруп алыр. А үе ону маневар болгай.

Бетон айтырыының кошкак шиитпирлеттиниң турарындаа ыш үнер улуг хоолайның тудуу база ара соксаан. Ол бир чүс метр бедикче көдүрүп үнген-даа болза, төлевилел ёзуттаар оон-даа бедик болур ужурлуг.

Василий Александрович Ощепков монтаж ажылынга байлак дуржулгалыг эштернин бирээзи. Ол бо ажылга чээрби чыл мурнунда кирген. Бодунга даанган ажылды чогуур хуусаала доозар дээш шудургу ажылдап, бүгү күжүн олче моонцел турар. Бригадириниң удуртқан коллективиниң кежигүннери А. Кудин, Н. Бойко, В. Матюхин, А. Завадский оларның кызымак күш-ажылыбиле Кызылдың төп электростанциязының дөртү эзлчазының тудуун доостурунга улуг улуун киирип турарлар.

Д. ЧЫДЫМ.

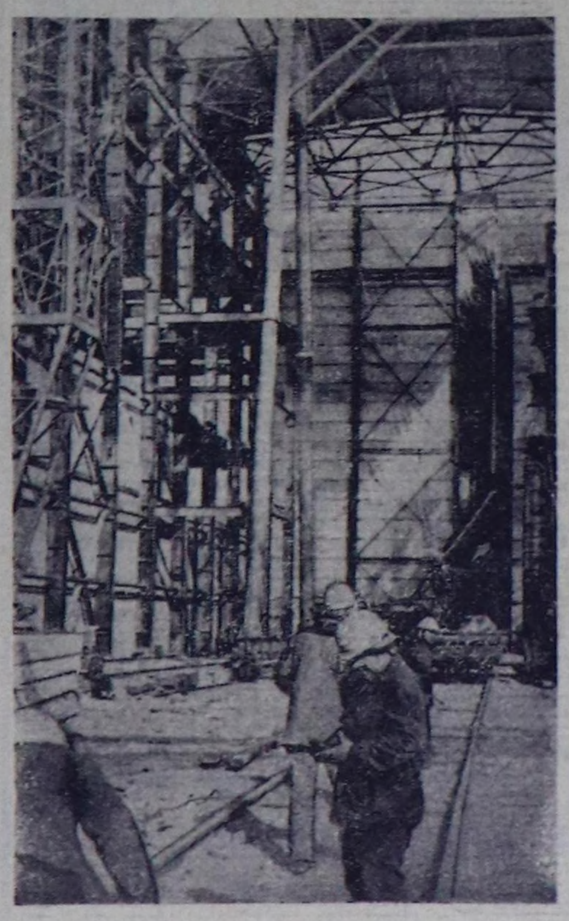

ЧУРУКТАРДА: Бригадир В. Ощепков (солагай талазындан) биле А. Завадский; дөртү эзлчегниң ниити хевири.

А. ЗАЙЦЕВТИЦ фотолары.

ЧАРЫШТЫҢ ДЕВИЗИ: ажыктыг чоруук болгаш шынар

МУРНАКЧЫЛАРНЫҢ ҮЛЕГЕРИ

Андижанның автокомбинадының чоланчысы С. Абдуллаев аңаа эвес автопоезд башкарып турар: ол ам чаңгыс-ла рейс-биле асфальт-бетон заводунга 44 тонна сайны сөөртүп эккээр.

12 тонна чүүк сөөртүр «КраЗ» дээр чаа машина хүлээп алгаш, аткаар эвес, а бир ийиче ушта чүткүүр кузовту кылып бөөрин дилээн. Пришёптер ажыглаар арга ынчалдыр тыптып келген. Мурнакчы чолаачы аңаа он-он тонна чүүкту чүдүрүп алыр.

Чаартыкчы чолаачының чедишкинин тайылбырлап тура, Узбекистанның Автотранс министерствозунуң бүдүрүлгетехниктиг эргелелиниң начальниги М. Жданов мынча дээн:

— Шак ындыг автопоездини чүгле дуржулгалыг мастерлер башкарып шыдаар. С. Абдуллаев хуула беш чыл планын ам күүсеп ипкен. Ындыг «поездиге» оон ажылдаарынга ГАИ-ниң тускай чөпшээрели херек турган. Автоинспекция машинаны быжырымчалыг хынап көргеш, тускай орудтарны шилип берип, чолаачыга шынгым шылгалда тудускан.

Ынчалзажок Абдуллаевтиң чедишкини — ховар дээн болуушкун эвес. Ол-ла автобаазада А. Мадаминов биле К. Юлдашев бир рейсте-ле ийи-ийи прицепти ап чоруур. Ол мурнакчыларның үлегери-биле Узбекстанның ийи мун ажыг чолаачылары рейсче прицепторлиг чоруур апаргаи. Ынчалзажок С. Абдуллаевтиң автопоездизиниң деңзизи республикада ам-дыызында рекорд болуп турар.

Шак ындыг автопоездилерниң ажыглалы болгаш сеттелгези немелде чарыгдалдарны негээр. Ындыг болзажок үш «КраЗтың» ол сөөртүп эккел турар чүүгү хире чүүктү машинаның ажылдаар ужурлуг доктаатқан хуусаазында сөөртүп турар. Бо чорук бүдүрүлгеге-даа, күрүнеге-даа ажыктыг.

Ю. КРУЖИЛИН,
У. САКСАНБАЕВ,
СЭТА-ның корр.
ТАШКЕНТ.

1979 чылда чурттакчы чоннуң Бүгү-эвилел чизезин чөвүдарынга киришкеш онза шылгараан ажылдакчыларны ССРЭ-ниң орденнери биле болгаш медальдары-биле шаннаар дугайында

ССРЭ-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУН ЧАРЛЫЫ

1979 чылда чурттакчы чоннуң Бүгү-эвилел чизезин чедишкиниг чорутканы дээш шаннаары болза:

ТЫВА АССР-ДЕН «ХҮНДҮЛЕЛДИҢ ДЕМДЭЭ» ОРДЕН-БИЛЕ

Мария Стефановна **Ондар** — Тыва АССР-нин статистика эргелелиниң начальниги-ниң орадакчызы — чурттакчы чоннуң чизезниң кылдызының начальниги.

«КҮШ-АЖЫЛЧЫ ШЫЛГАРАЛ ДЭЭШ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ

Кызыл-оол Седенович **Ооржак** — Өвүр районда күрүне статистиказының инспектору.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы
Л. БРЕЖНЕВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1979 чылдың сентябрь 28.

ТАЙБЫҢНЫҢ КЫЙГЫЗЫ

ГДР-ниң тургустукганындан бээр 30 чыл болган оюнга тураскаатқан Берлинге болган байырлыг хуралга Л. И. Брежневтиң чугаазы делегейге кыйгы болуп чаңгыланып берген. Бистиң планетавыстың бүлүк бүрүзүнге ышкаш, Европага база-ла тайбыңны, үүгле быжыг тайбыңны күүзээр бис деп, Леонид Ильич бүгү совет улустуң өмүнээзинден чугаалаан. Тайбың политиканы бистер доктаамал болгаш быжыы-биле чорудуп турар бис. Ол сестер совет кижи бүрүзүнүң ишиг деткимчезин алган.

Аар бергези-биле чаалап алган тайбың дээш демисежир херек. Ол дээрге фашизмге удур демисежии чораан, ооң кадыг-берге оруктарын эрткен хоочун кижиге —мөңгө бялдыгыр-дир. Тайбыңның кыйгызы хүнүүн-не диңмиттиг чаңгыланзын.

ГУСЕЙН АББАСЗАДЕ,
чөгаалчы, Азербайджан ССР-ниң ураан чүүлүнүң алдарлыг ажылдакчызы.

НАЙЫРАЛДЫҢ КҮЖҮ

Германияның Демократтыг Республиказының 30 чыл оюнуң байырлалынга СЭКП Төп Комитединиң Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев чугаазынга совет улус биле Германияның чонунуң аразында быжыг эп-найыралды бедиг-биле үнелеп, мынча дээн: «Улустарның найыралы—ол дээрге үнелээр, хумагалаар болгаш хөгжүдер ужуртуг эң улуг байлак-тыр». Немец улус-биле база акы-дуңма социалистиг өске-даа чурттар-биле кады ажылдажылганын улам-на өзүп, быжыгып турарынга совет кижи бүрүзү чоргаарланыр.

Мээң удуртуп турарым коммунистиг күш-ажылдың комсомолчу-дыняктар бригадазы бо чылын ажыглалга кирер хаван азыраар комплекстиг тудуунга ажылдап чайладывыс. База бригаданың бир кезии чуртталга бажыңының тудуунда шеверлел ажылдарын доозуп турар. Бяс тайбың күш-ажылывыс-биле Совет күрүневистиг улам ыңай сайзыралынга үлүүвүстү киирери дээш каш дакпыр күжеиишкиниг ажылдап турар бис.

М. САФРОНОВА,
Ленин орденниг эдилекчили, Тыва АССР-нин алдарлыг тудугжузу.

ТЫВА—ХАКАСИЯ

1979 чылдың 9 айларында Тыва АССР биле Хакас автономнуг областың аразында социалистиг чарыштың түңнелдери

	ТЫВА АССР		ХАКАС АВТОНОМНУГ ОБЛАСТЬ	
	Планны күүсеткеин (хуу-биле)	1979 чыл. 1978 чыл-биле деңзээрге (хуу-биле)	Планны күүсеткеин (хуу-биле)	1979 чыл. 1978 чыл-биле деңзээрге (хуу-биле)
Үлетпүр				
Продукция сайгарылгазы	99,5	100,8	100,3	99,0
Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү	96	98	100,3	99,0
Тудуг				
Бүгү хевирниг капитал салыышкыны	68	99,0	95	94
Керээлиг ажылдарның хемчээли	77	100,5	97	98
Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү	100,7	101	94	99,0
Ажыглалга кирген чуртталга шөлү	59	88	73	76
Транспорт				
Ниити ажыглалдың транспорту-биле сөөртүлге—тн-км.	100	107	102	103
Ачы-дуза чедирилгези				
Чонга ачы-дуза чедирери	98	104	102	110
Ооң иштинде көдээге	94	107	104	112
Салыг				
Үүрмектеп садар бараан саарылгазы	100,1	105	99,6	104
Күрүнеге көдээ ажыл-агый продукциязын сатканы. (пландан ажыр даалганы ёзугаар)				
Мал болгаш куш	105	100,7	96	90
Сүт	102	103	93	96
Чуурга	126	111	103	105
Дүү	86	104	100,3	102
Мал ажылының продуктулуу				
Бир өнектен-не ортумак саалда (кг)	1377	105	1738	95
Бир дагаалан чуурга (кезек)	113	97	170	99,0
Кыргып алган дүк (кг)	2,22	103	3,9	100

ин. А.

Кышка белеткел

МУРНАВЫШААН

Хүннер дургу кыскалап, дүнелерде сооп келген. Кыш чоокшулаан. Автомашинанын азы тракторуун радиаторунга суг арттырып болбас, система доңа бээр уе келгени ол. Соок уеде машина-техниканы даштыгаа хондуруп алыры берге, мындыг берге байдалда «Тыва даг-дүгү» комбинаттын транспорт цегинин БелАЗ-тар болгаш тракторлар парыгы таваржып турар. Ынчангаш гараж тудуу комбинатта 1977 чылдан бээр-ле хүнүн айтырыы болуп турар.

Гаражтың тудуун кылырынга «Шагонартяжстрой» тресте 1 миллион 831 мун рубль түнүг акша-хөрөнгини тускайлап берген. Тудугну эгелээн. Гаражтың ийи бажыңынын ханаларын тургузуп каан. Ынчалза-даа ажыл оон ынай чылбастаан, тудугун кажан доостуру билдинмес. Объектини бо чылын ажыглап киирери бергедээн.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттын удуртулгазы-биле тудугну дүргедириинин чамдык хемчеглерин ап чоруткан. Гаражтар тудуунче дашчыларын, бызаңчы-бетонщиктерин, шеверлекчилерин мурнакчы бригадаларын чоруткан. Ынчалза-даа ажылдың адаптарыы ырак. Амгы уеге чедир ол тудугга кердүнген акша-хөрөнгинин үүле чартыы шингээлип алдынган. Тудуг-монтаж ажылдарын чорударынга эргежок чугула цемент, хөөюдуг, демир-бетон кылыглар болгаш оон-даа өске материалдар чедишпейн турар. Үнелиг уе-шак халас артып турар, а материалдар чок. Бедик мергежилдиг, дүржүлгалыг тудугжулар аапсаап, дузалал ажылдар кылыр ужурга таваржып турар.

Ынчалза-даа ажыл оон ынай чылбастаан, тудугун кажан доостуру билдинмес. Объектини бо чылын ажыглап киирери бергедээн.

Ынчангаш вентиляция системазын болгаш оон-даа өске хөрөкселдерни быжылап тургузар материалдар келбээн.

Амгы уеде гаражтарның шалазын бетониаарын доозуп турар болгаш тудугжулар ажыл-агый корпузунун тудуунда барган. Ында Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Калдар-оол Хертекович Даңзырынның бригадазы ажылдап турар. Бригада кежигүннери ам бо хүннерде ийиги каттың кырын шыварын чорудуп турар. Октябрьның төнчүзүнге чедир үшкү каттыы доозар. К. Даңзырынның бригадазы ажылды бедик темп-биле чорудуп, олардан хамаарышкан бүгү-ле үүлдерге бичии-даа саадалга болдурбайн ажылдап келгеннер.

Мурнакчы бригада үшкү кварталдың тудуг-монтаж ажылдарының планын 135 хуу күүсеткен. Ынчангаш Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры К. К. Даңзырынның бригадазы СССРЭ Конституциязының 2 чыл оюн таваржыштыр 1979 чылдың планныг онаалдазын хуусаа бетинде күүсеткевин рапорттаан.

Бригада кежигүннери шупту эки ажылдап турар, олардан кым-бир кижини ылган чугаалаары берге. Ынчалза-даа бригаданың хоочуннары Күш-ажылдың Кызыл Тук орденнин эдилекчизи Алдын-оол Күжүгет, «Хүндүлелдиг Демдээ» орденнит Биче-оол Түлүш олар ажылга бедик мергежилдии, дүржүлгалыы-биле эшеөрүнден ылгалып турарлар. Дашчының мергежилин үүле өр кижилернин ажылы даар болгай бис. А бригадада мурнакчы дашчы Мария Монгуш 10 чыл ажыг ажылдаан.

Бо корпусту дашчылар октябрьның төнчүзүнде шеверлекчилерге хүлээдир. Участок начальниги В. И. Музыченко мынчаар чугаалаан:

— Тудугжулардан хамаарышкан саадалга чок. Үүле тудуг материалдары чидишпези ажылды саадаткаш турун берген. Янзы-бүрү демир кылыглар, хоолайлар амгы уеге чедир чок. Кажан материалдар келири билдинмес.

Тудугну харыылап турар кол тудуг организациязы «Шагонартяжстрой» трестин буруузу-биле бо объектинин тудуу мынчаар саадап, ажыглалга киирер хуусаазы үстүнгени ол. А «Тыва даг-дүгү» комбинаттың аар чүк сөөртүр хөй санныг машина-техниказы амгы уеге чедир даштын, гараж чок хонуп. Ам бизин соок хүннер эгелээнинден даштыгаа хонган машиналарны эртен чылдың хеделдирери негеттинер, ынчалгаш транспорт цегинин кылган ажылының хемчээли мурнуку айлардан кудулаан. А кыш дээрге ажикте келген.

Ю. ЕГОШИН.

Кичээнгейни шиитпирлеттинмээн айтырыгларже

«Кок-Тей» совхозтан күш фабриказын ангылааш, ону хаван эзди бүдүрер угланышкынныг ажыл-агый кылдыр эде тургусканындан бээр чартык чыл хире-ле болган. Совхозтун ажыл-агыйының өске-даа адырлары база-ла анаа дүүштүр чоруттунар. Ону барымдаалааш, ында партия организациязы ажыл-агыйны эде тургускан үеден бээр партийжи организастыг болгаш политиктиг ажылды анаа дүүштүр тургузарын оралдажып келген. Коммунистиң отчёт-соңгулдалыг хуралына базала ол дугайында чугаа улуг черни эллээн.

— Республикада хаван ажылының талазы-биле үр улуг комплекс бисте тургустунуп турар. Оон баштай ажыглалда киргеи корпустарында ийи мун ажыг хаванны тургузупкан. Төлевилекчилериң болгаш тудугжуларының дыка хөй үүлдерии чедир кылбааны ажылдың эге үезиде-ле илерээн. Ажыл чаа, нарыы чүве төлээде, бистиң талаыстан тодарадыр, сайзырангайжыдар, кылыр үүлдер аажок хөй — деп, партбюро секретары Н. П. Кононенко илеткелинге чугаалаан. Чаа организастап эгелээн чүве төлээде хаван комплекизинин ажылыга анализ кылыры берге болбайн аан. Ынчалзажок ында четпестер хөй. Бүдүрүлгениң культуразы чавыс, ветеринария албанының дениели, санитарлыг байдалы четпес, үчётту чогуур деннелге чедир тургуспаан. Келир уеде ажыл-агыйның орулгазының үндезини хаван эзди бүдүреринден кол хамааржыр чүве төлээде, совхозтун дирекциязынындаа база коммунистер, бистериң талаыстан ол комплекске доктаамал практиктиг дузаны көргүзер, хүн бүрү кичээнгейни салыр ужурлуг бис дээрзин илеткелги уламчылап чугаалаан.

Оон ындыг болуру-даа чөп. Перспектива ёзугаар алырга, кедизииде барып совхозтун хаван ажылының комплекизинге чыл санында-ла 36 мун баш хаванны ажаап өстүрер, оон дөрт мун тонна эттин күрүнеге садар. Ынчангаш шиитпирлээр ужурлуг сорулга аажок улут.

— Хаван эзди бүдүрери — бистиң ажыл-хөрөөвиске чаа үүл боон турар— деп, хаван комплекизинде бригадир И. А. Алексеев саналын эгелээш, мынча дээн:—Коллективке иинтизи-биле үүс алдан кижи ажылдаар, комплекстиң баштайгы эллээн хөй эде кылыышкынар-биле доосхан соонда, ында ийи мун хире хаванны киирген. Оларының үүлүг комплекс бисте тургустунуп турар. Оон баштай ажыглалда киргеи корпустарында ийи мун ажыг хаванны тургузупкан. Төлевилекчилериң болгаш тудугжуларының дыка хөй үүлдерии чедир кылбааны ажылдың эге үезиде-ле илерээн. Ажыл чаа, нарыы чүве төлээде, бистиң талаыстан тодарадыр, сайзырангайжыдар, кылыр үүлдер аажок хөй — деп, партбюро секретары Н. П. Кононенко илеткелинге чугаалаан. Чаа организастап эгелээн чүве төлээде хаван комплекизинин ажылыга анализ кылыры берге болбайн аан. Ынчалзажок ында четпестер хөй. Бүдүрүлгениң культуразы чавыс, ветеринария албанының дениели, санитарлыг байдалы четпес, үчётту чогуур деннелге чедир тургуспаан. Келир уеде ажыл-агыйның орулгазының үндезини хаван эзди бүдүреринден кол хамааржыр чүве төлээде, совхозтун дирекциязынындаа база коммунистер, бистериң талаыстан ол комплекске доктаамал практиктиг дузаны көргүзер, хүн бүрү кичээнгейни салыр ужурлуг бис дээрзин илеткелги уламчылап чугаалаан.

Оон ындыг болуру-даа чөп. Перспектива ёзугаар алырга, кедизииде барып совхозтун хаван ажылының комплекизинге чыл санында-ла 36 мун баш хаванны ажаап өстүрер, оон дөрт мун тонна эттин күрүнеге садар. Ынчангаш шиитпирлээр ужурлуг сорулга аажок улут.

— Хаван эзди бүдүрери — бистиң ажыл-хөрөөвиске чаа үүл боон турар— деп, хаван комплекизинде бригадир И. А. Алексеев саналын эгелээш, мынча дээн:—Коллективке иинтизи-биле үүс алдан кижи ажылдаар, комплекстиң баштайгы эллээн хөй эде кылыышкынар-биле доосхан соонда, ында ийи мун хире хаванны киирген. Оларының эзил райкому болгаш райкүүском шыгыы негевээнинден кыштың бүдүүзүнде ындыг иарын байдалга таварыштырган.

Отчёт-соңгулдалыг хуралга бүдүрүлгеге коммунистериң авангардчы ролюнуң, ажыл-агыйның өске-даа адырларында байдалдың дугайында база-ла шыгыы партийжи чугаалар болгулаан.

— Партбюро совхоз бүдүрүлгезиниң чугула участокторынга коммунистерни быжыглавышаан, даандырган ажылхерек дээш олларның харыысалгазын бедидериниче доктаамал кичээнгейни салып келген — деп, илеткелчи Н. П. Кононенко чугаалааш, ол таныл райкому болгаш райкүүском шыгыы негевээнинден кыштың бүдүүзүнде ындыг иарын байдалга таварыштырган.

Отчёт-соңгулдалыг хуралга бүдүрүлгеге коммунистериң авангардчы ролюнуң, ажыл-агыйның өске-даа адырларында байдалдың дугайында база-ла шыгыы партийжи чугаалар болгулаан.

— Партбюро совхоз бүдүрүлгезиниң чугула участокторынга коммунистерни быжыглавышаан, даандырган ажылхерек дээш олларның харыысалгазын бедидериниче доктаамал кичээнгейни салып келген — деп, илеткелчи Н. П. Кононенко чугаалааш, ол таныл

Ажыл-ишчилериң күжүн өске-даа планныг сорулгаларны күүседириниче мобилизастаар, анаа коммунистериң авангардчы ролюн бедилер талазы-биле партбюро организакчы ажылды чоруткан. Ылаңгыя мал чеми белеткээр планнар шуптузу ажыр күүсеттингилээн.

Кылдыган үүлдерни коммунистер болур-чогууру-биле үнелевишаан, кол кичээнгейни шиитпирлеттинмээн айтырыгларже, моон соңгаарны сорулгаларже угландырган. Тараа болгаш сүт бүдүреринин талазы-биле совхоз оңгу беш чылдың контроль чурагайларындан дыка хожудап турар. Партбюронуң талазындан совхозтун ажыл-агый чорудулгазынга партийжи негелдени болгаш контрольду чедир тургусаанындан ажыл-агыйның чамдык адырларында шыгыы четпестер ам-даа бар болуп үргулчүлевишаан. Черле ынчаш администрацияныы ажылчорудулгазынга парторганизациянын контролюнун дугайында отчёт-илеткелге-даа, саналдарга-даа чүү-даа чугаалаваан.

Нинтизи-биле ажыл-агыйда чер ажылының культуразы чавыс боон турарындан чыл келген тудум-на тараа культураларының дужуду кудулап кел чоруур. Шөлдерде бок үнүштер-биле демисел кошкак. Минералдыг чемишчидилгелерин багай кадагалап, четпес ажыглап келген. Ол бүгү дужүттү бедидериге багай салдарны чедирип турар.

— Оон ангыда бир берге айтырыг механизатор кадрларның чедишпезинде — деп, ховуу-трактор бригадазының бригадири П. Ф. Иванов шүгүмчүлээн. Ылаңгыя аныяк механизаторлар белеткээринге совхозтун дирекциязындан, партбюронун талазындан шыгыы кичээнгей салбас болза, моон соңгаар-даа айтырыг улам нарыыдаар. Часкы, күскү хозу ажылдары эгелээр-ле Кызыл хоорайның бүдүрүлгелериндеи бо совхозка түр ажылдаарыы-биле «механизаторлар» мобилизастап чорудар, а олардың хөй нуруузу тракторду, комбайнны чорудуп билбес, чамдыктары орта ажылдавас, харын-даа сагылга-чурум үрээр таварылгалар тургулаан. Ындыг кижилерни Кызыл хоорүүскомунуң айтыышкыны-биле чорудуп турар чүве төлээде, оон черле чогуур түннелди үндүрзе чогуур.

Ажыл-агыйда экономиктиг анализ ам-даа чогуур деннелде тургустунмаан. Бүдүрүп турар ажылдарны, 300 хире кижи ажылдаар ужурлуг совхозта 24 коммунист, СЭКП нежигүнүнге ийи кандидат бар. Сөөлгү дөрт-беш чылла партияга беш кижини хүлээп алган. Ол хиреде партийжи хүрээлениң өзүлдезиниң дугайында отчёт-илеткелге чүү-даа киирбээн. Ол ышкаш коммунистериң тустузу-биле ажылче кичээнгей кошкак, оларның отчеттарыы, лыннадыгларын алырын, олар-биле эш-хуузунун беседаларын кылырын ховар практиклап турар.

Партийжи үстүкү органнарның болгаш бодунуң шиитпирлериниң күүселдезиниң хыналдазын организастаарынче партбюронуң кичээнгейн базала чогуур деннелде тургустунмаан. Чижээ, улус ажыл-агыйынга күш-ажылчы курлавырларны ажыглаарының болгаш кадрлар белеткээринің талазы-биле партийжи үстүкү органнарның доктаалдарын боттандырар талазы-биле партия организациязының сорулгаларының дугайында партия хуралының шиитпирнинн күүселдезин багай организастап турар.

Партбюронуң талазындан совхозтун ажыл-ишчилериниң, ылаңгыя механизаторларның, чоладыларның болгаш малчынарның ортузунга идейкижизидилге ажылын улам күштелдиреринин, сагылга-чурумну быжыглаарының, амыдырал-чурттаганың культуразын бедидериниң база хөй-нинти организацияларынга партийжи удуртулганы улам күштелдиреринің эргежок чугулазынче коммунистер кичээнгейни угландырганнар. Бедик негелдениң байдалынга эткен, коммунистериң отчет-соңгулдалыг хуралы хаван өстүрер угланышкыныг ындыг эде тургустунган совхозтун коммунистериниң болгаш ажылишчилериниң мурнунда моон соңгаарны сорулгаларны айткан доктаалды хүлээп алган.

С. ШОЙГУ.

«Шынын» тускай корреспондентизи.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: отчёттар болгаш соңгулдалар

150-ин семиртилгеде тургускан. Кол берге чүве кадр айтырыы. Кавчап-чоп тургаш 35 кижи чыып алгаш, ажылдатпышаан, өөредип турар бис. Хаваннар төрээн соонда январьда оларның баш саны 3000 чеде бээр. Ынчан база 18 хире ажылчын немей хереглеттине бээр. А ажылчыннарны шилип, тып ап болур. Ынчалзажок оларның чурттаар бажыны чок. Ол айтырыг онза берге боон турар.

Ол хире улут бүдүрүлге комплекизин тудуп эгелээрде республиканың план-төлевилел органнары оларга ажылдаар ажылчыннарның чурттарга бажыңнарын тударының дугайын канчап бодаваанын деп айтырыг маңаа база тургустунуп кээр-дир. Оон-биле кады «Кок-Тей» совхозка болгаш оон хаван комплекизинге чурттарга бажыңнары тудуп бээр ужурлуг № 62 КМК (начальниги Шкапов) бо чылдың майдан эгелеп ацаа чангыс-даа чурттарга бажыңы ажылдарга киирбээн. Хаван комплекизин тудуп турар үеде, оон ажылчыннары чурттаар бажыннарны кады тудуп ажылдарга киирерин КМК-дан СЭКП Кызыл райкому болгаш райкүүском шыгыы негевээнинден кыштың бүдүүзүнде ындыг иарын байдалга таварыштырган.

Отчёт-соңгулдалыг хуралга бүдүрүлгеге коммунистериң авангардчы ролюнуң, ажыл-агыйның өске-даа адырларында байдалдың дугайында база-ла шыгыы партийжи чугаалар болгулаан.

— Партбюро совхоз бүдүрүлгезиниң чугула участокторынга коммунистерни быжыглавышаан, даандырган ажылхерек дээш олларның харыысалгазын бедидериниче доктаамал кичээнгейни салып келген — деп, илеткелчи Н. П. Кононенко чугаалааш, ол таныл

Ажыл-ишчилериң күжүн өске-даа планныг сорулгаларны күүседириниче мобилизастаар, анаа коммунистериң авангардчы ролюн бедилер талазы-биле партбюро организакчы ажылды чоруткан. Ылаңгыя мал чеми белеткээр планнар шуптузу ажыр күүсеттингилээн.

Кылдыган үүлдерни коммунистер болур-чогууру-биле үнелевишаан, кол кичээнгейни шиитпирлеттинмээн айтырыгларже, моон соңгаарны сорулгаларже угландырган. Тараа болгаш сүт бүдүреринин талазы-биле совхоз оңгу беш чылдың контроль чурагайларындан дыка хожудап турар. Партбюронуң талазындан совхозтун ажыл-агый чорудулгазынга партийжи негелдени болгаш контрольду чедир тургусаанындан ажыл-агыйның чамдык адырларында шыгыы четпестер ам-даа бар болуп үргулчүлевишаан. Черле ынчаш администрацияныы ажылчорудулгазынга парторганизациянын контролюнун дугайында отчёт-илеткелге-даа, саналдарга-даа чүү-даа чугаалаваан.

Нинтизи-биле ажыл-агыйда чер ажылының культуразы чавыс боон турарындан чыл келген тудум-на тараа культураларының дужуду кудулап кел чоруур. Шөлдерде бок үнүштер-биле демисел кошкак. Минералдыг чемишчидилгелерин багай кадагалап, четпес ажыглап келген. Ол бүгү дужүттү бедидериге багай салдарны чедирип турар.

— Оон ангыда бир берге айтырыг механизатор кадрларның чедишпезинде — деп, ховуу-трактор бригадазының бригадири П. Ф. Иванов шүгүмчүлээн. Ылаңгыя аныяк механизаторлар белеткээринге совхозтун дирекциязындан, партбюронун талазындан шыгыы кичээнгей салбас болза, моон соңгаар-даа айтырыг улам нарыыдаар. Часкы, күскү хозу ажылдары эгелээр-ле Кызыл хоорайның бүдүрүлгелериндеи бо совхозка түр ажылдаарыы-биле «механизаторлар» мобилизастап чорудар, а олардың хөй нуруузу тракторду, комбайнны чорудуп билбес, чамдыктары орта ажылдавас, харын-даа сагылга-чурум үрээр таварылгалар тургулаан. Ындыг кижилерни Кызыл хоорүүскомунуң айтыышкыны-биле чорудуп турар чүве төлээде, оон черле чогуур түннелди үндүрзе чогуур.

Ажыл-агыйда экономиктиг анализ ам-даа чогуур деннелде тургустунмаан. Бүдүрүп турар ажылдарны, 300 хире кижи ажылдаар ужурлуг совхозта 24 коммунист, СЭКП нежигүнүнге ийи кандидат бар. Сөөлгү дөрт-беш чылла партияга беш кижини хүлээп алган. Ол хиреде партийжи хүрээлениң өзүлдезиниң дугайында отчёт-илеткелге чүү-даа киирбээн. Ол ышкаш коммунистериң тустузу-биле ажылче кичээнгей кошкак, оларның отчеттарыы, лыннадыгларын алырын, олар-биле эш-хуузунун беседаларын кылырын ховар практиклап турар.

Партийжи үстүкү органнарның болгаш бодунуң шиитпирлериниң күүселдезиниң хыналдазын организастаарынче партбюронуң кичээнгейн базала чогуур деннелде тургустунмаан. Чижээ, улус ажыл-агыйынга күш-ажылчы курлавырларны ажыглаарының болгаш кадрлар белеткээринің талазы-биле партийжи үстүкү органнарның доктаалдарын боттандырар талазы-биле партия организациязының сорулгаларының дугайында партия хуралының шиитпирнинн күүселдезин багай организастап турар.

Партбюронуң талазындан совхозтун ажыл-ишчилериниң, ылаңгыя механизаторларның, чоладыларның болгаш малчынарның ортузунга идейкижизидилге ажылын улам күштелдиреринин, сагылга-чурумну быжыглаарының, амыдырал-чурттаганың культуразын бедидериниң база хөй-нинти организацияларынга партийжи удуртулганы улам күштелдиреринің эргежок чугулазынче коммунистер кичээнгейни угландырганнар. Бедик негелдениң байдалынга эткен, коммунистериң отчет-соңгулдалыг хуралы хаван өстүрер угланышкыныг ындыг эде тургустунган совхозтун коммунистериниң болгаш ажылишчилериниң мурнунда моон соңгаарны сорулгаларны айткан доктаалды хүлээп алган.

С. ШОЙГУ.

«Шынын» тускай корреспондентизи.

Павлодар область. Казахстанда ең улут электростанция — Экибастуз КРЭС-1-нин тудуу шиитпирлиг чадазында кирген. Оон тудуу СЭКП-нин XXV съездизинин шиитпирлерінде айыттынган. 500 мун киловатт күүлүг бирги генераторну ажылдага киирериңге белеткеп турар, ийигизин чыл төнчүзүнге чедир дужаар.

ЧУРУКТА: Экибастуз КРЭС-1-ниң кол корпузунуң тудуунда ажылдар дүне, хүндүс-даа соксаш дивес.

Н. КУЗНЕЦОВТУҢ фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

ЭКИБАСТУЗ КРЭС-1-НИҢ ТУДУУ

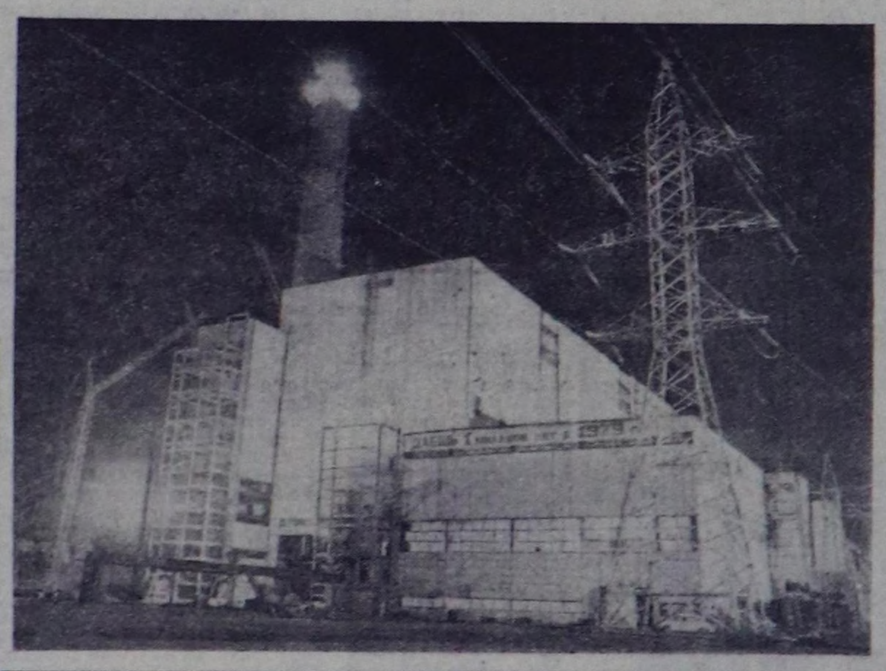

ҮЛУГ-ХУЗУУ УЛУГ

Назы-хары дөгүп, улгатсаа, ам-даа эрес, шимченгир, чазык чаңныг садыгжы Туран хоорайның универмагының ийги каъдында бир салбырда ажылдап турар. Оон адын Тамара Романовна Шагалина дээр.

Ол садыг шугумунга ажылдап эгелээ-ле чээрби алды чыл ашкан. Боду ам даараан белен кылыглар болгаш пөстер садар. М. Г. Лобачеванын эргелекчилеп турары, беш садыгжылардыг салбырның коммунистиг күш-ажыл бригадазында ажылдап турар. Ол салбырның бедик мергежилдиг, найыралдыг коллективи планныг онаалдазын ажыр күүседирин чаагай чанчыл болган. 1979 чылдың эрткен тос айларының планын база-ла эки күүсеткенинер. Чижээ, августа 86 мун рубльдин барааннарын чонга садар тургаш, 87 мун рубльге садып саарганнар. Ында хоочун, мурнакчы садыгжы Т. Шагалинаның үлүг-хуузу эвээш эвес дээрзин салбыр эргелекчизи демдеглеп турар.

Тамара Романовна чүгле даванган ажылынга кызымак болурундан аңгыда, хөй-нинти ажылдарынга база ак сеткилдиин, идепкейлиин көргүзүп келтеп. Садыгжының харыысалгалыг мергежилиге ол эвээш эвес аныяктарны өөредип хандыкшыткан. Оон сөөлгү үеде өөреникчилериниң бирээзи Ольга Кайгородцева ам Туран хоорайның бир магазининде садыгжылап ажылдай берген. Садыг ажылынга мергежип, доктаамал ажылдап чоруур боду дег өөреникчилерни көргеш, ол чоргаарланып чоруур.

Т. Шагалина бодунуң байлак арга-дүржүлгазы, эллдеэптиг ажыы-чаны, үлегерлиг бараан болуушкуну, кызымаа-биле садып алыкчыларны-даа, коллективте эш-өөрүнүн-даа хүндүткелин чедип алган. Оон ындыг ажыл-ижин бедии-биле үнелеп, ону Күш-ажылдың Кызыл Тук орденбиле шаңнаан. Тамара Романовна коллективиниң ажылишчи чедишкиннери эки болзун дээш, үргүлүү сагыш човап чоруур кижилериң бирээзи. Ол коллективтиң кежигүннери оңгу беш чылда алган планныг онаалдаларын хожудап турарлар чокка, хуусаа бетинде, чонга бедик культурлуг бараан болуушкун-биле күүседир дээш чүткүлдүг ажылдап турарлар.

Л. МОНГУШ.

ИДЕКПЕЙЛИГ ТУРУШ

Москванын ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг автоматтыг шугумнар заводунда «сагылга-чурум хүннерин» улам-на эвээшти чорудуп турар апарган. Сагылга-чурум үрээн чорук ында улам-на ховартаан. Мындыг болуру эвээш эвес: чанчыл болганы-биле хөй нинти ийи неделя болгаш-ла чыглып келир, а чугаалажыр кижи чок: «корум-чурум үрээни дээш хомудал» киирбээн болур.

Ол дугайын статистика база херечилеп турар. Бүдүрүлгеде ажыл шагын бүдүрүлгечи эвес чарыгдаары чайгылыш чокка эвээжеп турар. Чижээлээрге, 1975 чылга дөмейлээрге ажыл шагы үзер чорук элээн кызырылган. Хоойлу-чурум үрээри дөрт катап эвээжээн. Бир эвес эрткен чылларда завод хөй чагааларны—милициядан медээлерни ап турган болза, ам ындыг чагаалар ховартаан.

— Бо бүгү болза заводтуң партия, хөй-нинти организациялының, администрацияның улут ажылының түннели болур — деп, бүдүрүлгениң партком секретары В. Ф. Спесивых чугаалаан. Ол ажыл амгы уеде «Корум-чурум камгалаар талазы-биле ажылды экижидер болгаш хоойлу-дурум үрээри-биле демиселди күштелдирер дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалының ханы салдары-биле чоруп турар. Социалистиг корум-чурумну камгалаарының хереңге заводтуң хөй-нинтизи чүүү чедип ап болурун агитаторлар болгаш политинформаторлар тодаргай чижектерге көргүзүп турарлар.

Бир эвес коммунистер, партийжи активчилер система чокка, таварылга боон хеделип турганнар болза хөй үүлду чедип ап шыдаваа турган. Хөй-нинти-биле кады парткомнуң ажылдап кылганы багай илерээшкиннер-биле демиселдин онзагай тактиказы чүүндаа мурнунда чедиишкиниг болурунга арганы берген: мында арагачылардан, ажыл шагы үзерлерден, чалгаалардан болгаш хулиганнардан камгаланмайн, а оларже идепкейлиг-биле шаап халдап турар. Хөй чылларның дургузунда корум-чурум үрээшкиннеринге удур чангыс-даа чорукту будурулгеге анаа арттырбайн келген. Күш-ажылчы коллективтиң адын баксырадың турарларга салдар чедиреринин шыңгыы системазын ажылдап кылган.

Баштайгы ындыг хемчег болза хөйге чарлаары болур. Ажылчын алдарының кодексиин үрээннерни хуралдарга чугаалажып, хана солуннарга бижип, политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгенин, комсомолдуң политиктиг чыдыышкынының системазының белгүмнериниң болгаш семинарларының кичээлдеринге чугаалажып турар. Ол херекте улусчу контролёрларындаа, комсомолчу «прожектористерни-даа» киириштирген. Коллективтиң хүлээп алганы «үлегерлиг коммунистиг хоорайның чурттакчызының мөзу-шынар принциптери» амыдыралга чайгылыш чокка боттанзын дээш хүн бүрүнүң демисели чоруп турар.

Заводта аныяктарга онза улут кичээнгейни салган. Кадрларның ажылдан үнер-кирери мында хоорайның будурулгелериниң аразында ең-не куду болган. Ажылчына хүлээп алыры, «профессия талазы-биле ең эки» деп ат дээш чарыш, күш-ажылчы ег-бүлелерни алдаржыдары ышкаш аныяктар-биле ажылдың ындыг дээштиг хевирлерин партком, комсомол комитеди калбаа-биле ажыглап келген. Заводка чоокта чаа кирген хөй-хөй оолдар болгаш кыстар ам ортумак техниктиг эртемниг: олар оны станок-инструменталдыг техникумнуң филиалынга чедип алган. Сөөлгү чылдарның дургузунда ортумак квалификация разрядын доктаамал бедидип келген. Шеригже кедиртиннерниң чүгле эвээш кезии албан арттиргениниң соонда заводче дедир келбейн турар.

Аныяк оолдар болгаш кыстар заводка келбээнде-ле аныяк ажылчыннар дугайында мында сагыш салып эгелей бээр. Парткомда школачыларның профессионал угланышкынының талазы-биле чөвүлелди тургускан. Станок тудукчулары микрорайонда туруп турар школаларны шефке алган. Ол микрорайонда будурулгеде ажылдап турарларның 40 ажыг хуузу чурттап турар. Ол чөвүлелдин дузазы-биле «берге» дээн оолдар ортумак школаларны доосхаш, тускай эртемни чедип ап, ам заводта чедиишкиниг ажылдап турарлар.

Коллективте идей-политиктиг ажыл ажылдакчы будурулге планын болгаш хүлээлгелерни күүседири дээш хуу харыысалга, чедип алдынган үүлду шугумчүлелдии-биле үнелеп билири, четпестер-биле эптеш-чок чорук ышкаш ындыг шынарларга кижизидериниң сорулгаларынга чагыткан. Заводтуң ажылчын будурулгеге боду хууда чыл болгаш беш чыл планныг. Оларның хөй кезии дөрт чылдың будурулге программазын доозар четкен.

И. НОВИКОВ, СЭТА-ның корр.

Шынар көрүлдези чоруп тур

ТЕХНОЛОГИЯНЫ ЧЕДИР ШИҢГЭЭДИР

Элегес-Аксының керамиктиг хана материалдары кылыр заводунга продукцияның шынар көрүлдези чоокта чаа болуп эрткен. Шынар көрүлдезиниң комиссия составынга стандарттар болгаш хемчээшкин техниказының талазы-биле кырхайгаарал лабораториязының ажылдакчылары, «Тыва тудуг» трестиң, архитектура болгаш тудуг талазы-биле эргелелдиң база заводтуң бодунуң төлээлекчилери кириштен.

Заводтуң бүдүрген продукциязының шынары эрткен чылдың деннелинде бодаарга чамдык көргүзүкчүлер, талазы-биле экижээн. Заводтуң бүдүрген продукциязында брактаан чидириглер 2 катап эвээжээн, ынчалза-даа маркалыы кудулаан деп лабораторияның төлээлекчизи Г. Н. Тутынина демдеглээн. Заводта техниктиг хыналда киллизи кошкак ажылдап турар болгаш хемчээшкин техникази дензилер, янзы-бүрү хөрөкселдер дооза үрелик.

Заводтуң бүдүрүп турары туйбунуң 40 ажыг хуузу күрүне стандартынга дүүшпейн турарын хыналдалар көргүскен. Туйбулар чедир өрттетиннмээн, тигленчек азы дөңзээн-даа, кылыны-даа чогуур хемчээлден артык болур таварылгалар хөй. Бо бүгү туйбунуң шынары ам-даа кудузун көргүзүп турар-дыр. Туйбунуң шынары чогуур негеллдеге четпейн турарын тудуг объектилериниң кеннинде келген хомудалдар база херечилеп турар.

Элегес-Аксында туйбу заводу — чаа бүдүрүлге, ынчангаш оон ажылында бергелерле хөй. Заводта амгы үениң, ең-не чаа хевириниң дериглелерин тургускан. Ол чаа дериг-хөрөкселдерни башкарар, анаа ажылдаар бедик мергежилдиг специалистер, ажылчыннар чедишпейн турар. Ынчангаш заводтуң күүзүн шингээдип алырына бергедээшкиннер эвээш эвес. Амгы үеде завод тулгуй туйбунуң орнунга чаа марканы — ишти шаараш туйбуну бүдүрери шингээдип алырын чорудуп турар.

Оон аңгыда заводта туйбу кургадыр камераларны шуут эде кылыры негеттинин турар. Ында вентиляторларны солаан, дөртку кварталда туннельде чылдылганы кылыры планнаттынган.

Туйбуга холуур немелдериниң составын экижидер сорулга-биле үүрмектээр комплекстн тургузары көрдүнген. Ону тургусканындан хөмүрдаштың грануллометрлиг составы экижинр, хоюг хөмүрдашты дой-довуракка холуур апаар. Чиг туйбу кезеринге чаа автоматты тургузар, ону ажыглаанындан брак эвээжээр ужурлуг. Ол ышкаш туйбуну ынай-бээр сайгарар автоматты база тургузар, ук автомат стандартка дүүшпес туйбуларны ылгаар болгаш эки шынарлыын дорзаан-на вагонеткаже салырындан туйбунуң азылары бустуру эвээжээр.

Дой-довурак алыр карьер айтырыы заводта ам-даа шиитпирлеттинмээн. Дой-довуракты ырактан көөртүп турарындан оон шыны эвээжээнинден туйбу будурериниң технологизын хажыдып, туйбунуң шынарын кудуладып турар.

Амгы үеде заводтуң коллективиниң кол сорулгазы — будурулгениң чаа технологизын шингээдип алыры. 1980 чылда заводтуң продукция будурер планы эде көрдүнген болгаш ол чорук коллективтиң ажылынга идигни бээри билдингир. Планныг онаалдаларны күүседири дээш заводтуң коллективи күженишкиниг ажылдаар.

Р. ГАЛИНА.

АВТОМОБИЛЬ ЗАВОДУ: электроэнергия камналгазы

Горькийниң автомобиль заводу будурулгеин энергияга негелделерни улгаттырган (бедик механизастаан чаа күүлерни ажылдада киирген), черек кырында энергия чарыгдалын оон мурнунда турганындан улгаттырбаан. Ол амгы үеде чылда бир миллиард киловатт-шак электри энергиязын чарыгдап турар. А беш чылдың эгезинде ол көргүзүг база-ла ол деннелге турган.

Автозаводчуларга «Улутгаа, бичинге-даа камнаар» деп девиз хоойлу апарган. Заводтуң электри четкилери улуг күженишкиниг токка ажылдаарынче шилчидерин боттандырып турар. Ол талазы-биле ажылдар хөй: четкилерни 10 киловатт күженишкинге ажылдаарынче шилчидер —кабельдерни ол күженишкинге таарышкан дамчыдыкчыларбиле солуур, чаа аппаратураны тургузаар. Ол ажылдарның программазының чартыы күүсеттинген.

Оон-биле кады кол энергетиктиң албаны кызыдын чырыр сайгылгааннарны мөңгүн-суглуг болгаш хүн чырының сайгылгааннары-биле солуурунуң улуг хемчээлдиг ажылдарын кылын чоруткан. Ол ажылдарның ажык-дузазын үнелээри-биле мындыг саннарны киирип болур: кежээки, а чамдыкта хүндүскүдаа үеларде завод чартык миллион чурттакчылыг хоорайның сайгылгааннары хире хөй сайгылгааннарны кыпсып турар. Чаартылганы кылын чорутканының түннелинде чырыткыларның саны болгаш электри энергиязының чарыгдалы үш катап кызырылган, а ажылчын туруштарның чырык хандырылгазы экижээн.

Электри энергиязын хереглээрин кызырарының талазыбиле ажылдар хөй улуг чорун турар. Цехтерни эде дериири, дериг-хөрөкселдерни чаартыры хөйнү берип турар. Металл ажылдан кылыр будурулгеде электродуганалыг печканың ванназын солаан — оон ачызында чартык миллион киловатт-шак энергияның камналгазы алдынган. Чылыдар тургузугнук чылыг камгалалын экижиткен — база бир чартык миллион киловатт-шак энергияның камналгазы ол болган. Нинтизибиле алырга, автозаводчулар бо чылын 20 миллион ажыг киловатт-шак электроэнергияны камнап ап шыдаан. Ол түннелинде мырынай харык чоктап камгалап алган энергияның үлүү база улут.

Энергияга камныг болурунуң заводта ажылдап кылган системазының чурумун ёзугаар артыкка хып турар сайгылгаан шуут чок. Участок, цех байтык бригада будурүлүнде электри энергиязының камналгазы дээш харысалгалыг кижи албан бар. Оларны оон мурнунда администрацияның дужаалы-биле томуйлап турган. Ам болза цехтериниң, участоктарның коллективтери электри энергиязының камналгазының талазы-биле боттарының аргакурлавырларын санап көрүп, социалистиг хүлээлгелерге ол талазы-биле көргүзүглерин киирип турар апарган. Ол көргүзүг чарыштың түннелдерин үндүрерде чугула фактор апарган болгаш материалдыг шаңналдарның хемчээлдериниге шуут салдарлыг. Ынчангаш экономия дээш коллективтиң харыысалгазы бедээн. Оон мурнунда томуйладып турган хынакчыларның ажылының үгшин база өскерилген. Олар ам хүлээлгелер күүселдезиниң талазы-биле улуг киржилгелиг дузалакчылар апарган.

Квартал санында улусчу контролерлар болгаш «Комсомолчу прожекторнуң» кежигүннери цехтерге база будурулгениң девискээринге рейдини чорудар. Ажыы чок ажылдадып каан вентиляторлар, хөлүн эрттир чырык өрээлдер амдаа таваржып турар. Оон мурнунда ол улуг кичээнгей салбас анаа болуушкун турган болза, ам ол дээш будурулгет кижилерни коллектив мурнунга шыңгыы х

Шүлүкчү А. А. Сурков 80 харлаан

ҮЕ-БИЛЕ ДЕҢГЕ

— Назы-хар дәәрге әләән шыңгыы болдур ийин— деп, шүлүкчү хүлүмүрбүшаан, уламчылады: — Мен бодаарымга, 80 хар дәәрге юбилей әвес боор. Чоокта чаа бис Мариэтта Сергеевна Шагинянның 90 харлаанын демдеглединис, ол ёзулуг юбилей-дир. А ол биеэ хеәәр ажылдап-ла, ажылдап-ла чоруур-дур.

Шүлүкчү А. А. Сурков бажың бүрүзүнге аалчы болып кирип, телеэкрандан бистин чечен чогаалывыстың байдалын, уг-шинн чүгаалап бәәрин эки билир бис. Ол тайбынын болгаш кижилериң салым-чолунун дугайында, номнар дугайында беседалар дәәрге-ле шүлүкчүнүн болгаш хамаатынын бөгүү-дүр. А чогум оон чүүден эгелээнин хөй улус билир бе ынчаш?

— Амыдыралым иштинде хөй-ле чедиишкиннерлиг, аас-кежиктиг кижи мен, — деп, чогаалчы чугаалап эгеледи.— Ынчалза-даа ийи кол «чедиишкин» дугайында чугаалаайн. Бирээде, Некрасовтун шүлүктеп каан чери Ярославка ядыы тараачынның өг-бүлезинге төрүттүнген мен. Чурталгавыс аар-берге турган. Он ийи харлыымдан кадыг-берге ажылды кылып эгеледим. Бөөлүнде келгеш, аная хомудаваан-даа мен. Чашкы болгаш әләәди чораан чылларым хөй чүвеге өөреткен, а көл-ла чүве — чүгле күш-ажыл кижини каастаар болгаш алдаржылар-дыр деп чүвени билип алган мен.

Ийиги чедиишкиним: он чеди харлымда 1917 чылда Петроград портунга барган мен. Аныяк ажылчын оол мени ёзулуг Ленинчи большевиктер революцияга өөредип турганнар. Ындыг партийжи школа менээ бүгү назынымда дамчыгылганы берген.

— Алексей Александрович, хөй катап парлаттынганын санаваска, шүлүктериниң, прозаның, критиканың он алды номнары парлаттынып үнген. Силериниң номнарынар 28 даштыкы дылларда парлаттынгылаан. Совет чечен чогаалдың төлөөзи болуп барык-ла үжен чурттарга чораан болгай силер. А силер боттарынар шүлүкчү Сурков чогум кайын, чүдеп, канчап эгелээп деп санаар силер?

— Ону база-ла чогаадыкчы оруумга таварышкан ийи болуушкун-биле тайылбырлаар мен. Баштайгызы 1918 чылда болган чүве. Петроградтын «Красная газета» деп солунунга, артында-ла бирги арында, парлап каан бирги шүлүүмүү көрген мен. Ам ону сагынмайдыр мен. Ынчалза-даа ол шүлүк чап-чаа диннирреп арткен болуушкуннарның изи-биле бижиттинген чүве, тараачын ие кижинин оглун «сыырыпкан» империалистиг дайынга удур каргыш-килеңдир ийин. Шүлүк талазы-биле баштай «сагыл» четтиргеним ол деп-санап болур. А ийигизи 1930 чылда «Аялга» деп аттыг шүлүктер чыындызы-биле тайылбырлаттынар.

Шүлүкчүнүн намдар-төөгүзү оон шүлүктериниде, лириктиг маадырларында. Чүге дәәрге, Сурков алдан ажыг чылдарның дургузунда «мен» деп болдунун мурнундан чугаалап келген. Оон маадырлары комсомолчу эрес соруун, отчугажын өжүрбейн база партийжи быжыг дадыгышкынын ышкынмайн, дайзын-биле кадыг-дошкун сегиржип алышкын үеэинде аткаар баспайн чораан, улуг орукту эрткен.

Политажылдакчы, шүлүкчү, солдат Алексей Сурков —үш дайынның киржикчизи. Оон шүлүктери боо-чепсектин дааш диннирреп-биле катай чаңгыланып турган. Чамдыкта харын оон шүлүктери фронтунун аас чогаалы кылдыр санаттынып, чоннун ыры апаргылаан. Чижээ, сураглыг «Чер бажында» деп ыр ындыг болган:

Кызаа, суугулуг чер бажында
Кыпкан ыыштың чугу дамдылаан...
Каттыраннаан карам чаңын
Гармонь-биле ойнап олур мен...

Шүлүкчүнүн белеткеп турары — «Үе болгаш бодум дугайында» деп сөөлгү чаа ному столда чыдар.

— Бистиң чәәрби вегивис әлдеп, кайгамчык-тыр ийин—деп, Сурков чугаалады—Биске, оон үе-черге-лериннге, әлдеп, кайгамчык салым-чолду шаңнаан: аар-берге-даа, деннелге чок өөрүшкү-даа бар-ла... Бек-биле үе-черге боорга белен әвес-тир. Ынчалза-даа ам кәәп харын кижи төрелгетенге часты эккелген нарын болгаш кайгамчык үе дугайын чугаалаксаар-дыр мен.

ЧУРУКТА: Сураглыг совет шүлүкчү, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, ССРЭ-ниң Чогаалчылар Эвилелиниң секретары А. А. Сурков.

ТӨРЭЭН ЧУРТУВУСТА

УКРАИНА: граммнардан—тонналар

Октябрь революциязы аттыг Ворошиловградтың каттыжыышкынының кылып үндүрүп турары тепловоз-тың техниктиг паспортунга чазалга киирген. «Металл чарыгдалы» дээн одуругда сан барык ийи тонна кызырылган.

Дарганнаар цехке СЭТА-ның корреспондентизинге ийи кезек көргүскен. Бирээзи булуңналчак талаларлыг, ону демир чондурар станокка дагын болбаазыралып кылыр, өскезин бичии-ле хоюглааш ажыглап болур. Ону дарганнар согарының орнунга шуткулганы ажыглап турар. Оон түңнелинде чаңгыс кезекке металлдың чарыгдалы 75 граммга эвээжээн. Бо сан шоолуг улуг эвес ышкаш сагындырар болза-даа, чыл дургузунда ол граммнардан беш тонна металл камнаттынар.

Каттыжыышкынның бүгү цехтеринде материалдар камналгазы дээш улуг ажыл чоруп турар.

Камналга дээш походта мун-муң тепловоз тудугжулары киржип турар. Оларның нияти күжениишкинибиле чыл эгезинден бээр барык 2,5 муң тонна металл камнап алдынган, оон 40 ажыг тепловозтарны немей тудуп ап болур.

УЗБЕКИСТАН: «информацияның» ажыы

Уруглар албан черлериниң тудугларын кылыры дүргелээн, автобустарның чаа маршруттары ажыттынган — «Информатор» деп аас журналын чугаалажып турда, узбек хоорай Чирчиктің чурттакчыларының илереткени күзээшкиннериниң күүселдезинин баштайгы түңнелдери ындыг болган. Ону партия хооркомунун инициативазы-биле чаңгыс аай политхүнде үндүрүп турар апарганнар.

Улуг-улуг будүрүлгелерге ол журнал неделада бир катап үнер. Хоорайның партия организациязының болгаш улус депутаттар Советиниң күүскомунун удуртукчулары ажылчы чоннар мурнунга чүве чугаалаарлар.

СЭКП-ниң болгаш Совет күрүнеңиң иштики база даштыкы политиказының чугула айтырыгларын, а ол ышкаш хоорай амыдыралының айтырыгларын ындыг ужуражыышкынарга чугаалажмыр. Журналдың арынарына юристериң, эмчилериң, садыг, амыдырал хандырылга албан черлериниң ажылдакчыларының, долгандыр турар бойдусту камгалаар талазы-биле специалистериң үүлдерин парлап турар.

Хоорайның ажыл-агыйын улам эки чоруларыйче угланган саналдарны киирип турар. Оон соонда ужуражыышкынның киржикчилери оон мурнунда киргген саналдарны болгаш сагындырыгларны күүселир талазы-биле хоорай организацияларының үнү кылганчының дугайын информастажыр.

БӨМБУРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА-ның корреспондентилери дыңнадып тур

Социализмниң акы-дуңма чурттарында

ЧОГААДЫКЧЫЛАР БОЛГАШ ЧААРТЫКЧЫЛАР БАЙЫРЛАЛЫ

ГАВАНА. Чогаадыкчы болгаш чаартыкчы хүнүн Кубага калбаа-биле демдеглээн. Чогаадыкчылар болгаш чаартыкчылар үш чыл мурнунда амгы үеде 30 ажыг мун кежигүнүт Национал эвилелге каттышкан. Бо шимчээшкин хөрек кырында революция типлээн соондагы баштайгы хүннерде-ле тыптып келген, чурттан дәзип чоруткан америк специалистериң сандан үндүргени дериг-херекселлерлиг будүрүлгелерни катап тургузары ынчан эгелээн. Материалдар, артык кезектер чедишпес турган. Эргежок чугула херекселлерни ол-ла черинге чогаадып бодавышаан, оларны белеткээр ужур таваржып тургулаан. Кижинин — чаа амыдыралдын тургузукчузунун чогаадыкчы болалының байлакшылы чогум-на харын ынчан бүгү күш-биле илереп келгеи.

Эвилелдин догуннап келген үш чылынын дургузунда 1232 чогаадылгаларны болгаш чаартыкчы саналдарны будүткээн болгаш практикага ажыглаан, олар 18 миллион песо акшаны камнап алырларганы күрүнеге берген.

ПӨС-ТААВЫ СТАНОКТАРЫН —ЭКСПОРТЧЕ

ПРАГА. Чехословак үлетпүрүнүн мурнакчы алырларының бирээзи болу берген пөс-таавы машина тудуушкунунун будүрүлгелери чиик үлетпүр фабрикаларына ажыглаар пөс-таавы станоктарын, аргыг машиналарын, дериг-херекселлерин өө чылын Совет Эвилелинче чорудуп бээр.

Чехословак машина тудуушкун ажылдакчылары сөөлгү чылларда пөс-таавы дериглериниң сайзырангай хевирлерин — болбаазырангай пөс-таавы станоктарын, аргыг автоматтарын, нарын пөстер будүрер машиналарны тургускан.

АКШ-тын, Англияның, ГФР-нин, Японияның, Франциянын чагыгларын ёзугаар сөөлгү чылларда социалистиг Чехословакия ындыг техниканы чүс-чүсү болгаш мун-муңну белеткеп үндүрген. «ЧССР-ге кылдынган» деп маркалыг пөс-таавы станоктары болгаш аргыг машиналары Москваның «Кызыл чечек» фабриказының, Киевте Дарницкинин пөс-таавы комбинадының цехтеринде, Москва болгаш Иваново областарының будүрүлгелеринде идегелдиг ажылдап турар.

РИС ТАРЫКЧЫЛАРЫНЫҢ ЧЕДИИШКИННЕРИ

ПХЕНЬЯН. Ристиң «Пхеньян-8» дээр чаа сорту улусчу Көрейнин рис шөлдериниң ёзулуг эзэзи апарган. Гектардан-на 60—70 центнерни бээр ол сортту эртемденнер-селекционерлер чогаадып үндүрген. КУДР-нин Көдээ ажыл-агый эртемнериниң академиязының эртем ажылдарының эргелединин начальниги Ли Кхэ Дон ол дугайын СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга дыңнаткан. Тарып өстүрер кылдыр күрүне комиссиязының 3 чыл мурнунда сүмелээни «Пхеньян-8» сорт республиканың мурнуу талакы-районнарында онза калбак неттерээн болгаш ында рис тарып болур бүгү черлериң барык деп кезиин эгелээн турар. Чурттун соңгу талакы районнарынга таарыштыр эртемденнериң тускай өстүргени «Енчжу-14» дээр ристиң соокка шыдамык чаа сорту база болун эки шынарлыг кылдыр көргүскен болгаш шөлдерде ижите берген.

КУДР-нин Көдээ ажыл-агый эртемнериниң 12 эртем-шинчилел институттуг, 4 филиалдыг болгаш 50 дуржулга станциялыг академиязының эртемденнери шинчилекчи болгаш практиктиг анзы-буру ажылдарны чорудуп турар. Агротехниканың чаа аргаларын олар неттеткен, рис тарып өстүрер сайзырангай машиналарны тургускан.

УДУРТУКЧУ КАДРЛАР ӨӨРЕДИЛГЕЗИ

УЛАН-БАТОР. Экономиктиг билиглерни белдириниң найысылалда улусчу университетинде чаа өөредилге чылы эгелээн. Оон ийиги чылдазының дыңнакчылары найысылалдын будүрүлгелериниң база ажыл-агыйжы албан черлериниң партийжи база административтиг удуртукчу 150 ажылдакчылары апарган.

Өөредилге үеэинде олар амгы үеде удуртурунун болгаш планнаарының практиктиг база теоретиктиг айтырыгларыбиле, Совет Эвилелинде болгаш социалистиг дем каттыштырылгазының акы-дуңмалышкы өске-даа чурттарында хөгжүлдениң дуржулгазы-биле таныжарлар. МАРН-ның XVII съездизинин республиканың улус ажыл-агыйының мурнунга салган социал-экономиктиг сорулгаларын боттандырарынга хамаарышкан айтырыгларга программада онза черни берген.

(СЭТА).

ЭҢ-НЕ ДҮРГЕН

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА-ның корр.). Социалистиг дем каттыштырылгайың чурттары болза амгы үеде делегейде эң-не дүрген хөгжүп орар экономиктиг күш болур деп, КНО-нуң Кол Ассамблеязының XXXIV сессиязында Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң делегациязының баштыңы Й. Чорни медеглээн. КНО-нуң штаб-квартиразынга ЭДЧ-ниң 30 чылынга тураскаатка парлалга конференциязынга чүве чугаалааш, ЭДЧ кежигүнери чурттарда национал орулганың өзүлдезиниң темпилери сайзырангай капиталистиг чурттарга дөмейлээрге 2,2 катап, а үлетпүр будүрүлгезиниң темпизи 4 катап бедик болган деп, Й. Чорни медеглээн. Амгы үеде делегейнин үлетпүр будүрүлгезиниң барык үштүн бир кезин ЭДЧ-ге онаажыр.

ЭДЧ-ниң бүгү ажыл-чорудулгазы күш-ажылдың социалистиг хуваалдазында бар улуг аргаларның дугайын херечилеп, социалистиг күрүнеңнериң кады хөделиишкиннериниң бедик ажыктыын көргүскен деп, Й. Чорни демдеглээн. Чүгле 70 чылдарда социалистиг чурттарның эртемденнери болгаш специалистери 1700 ажыг чаа машиналарның, механизмнин, приборларның конструкциялары ажылдап кылып, материалдарының болгаш продуктуларының 1400 чаа хевирлерин тургусканнар.

Ол организацияның киржикчилери чурттар социал тургузуундан хамаан чокка бүгү чурттарның деңгерелиг, кайызынга-даа ажыктыг делегейнин экономиктиг кады ажылдажылгазының идепкейлиг демиселчилери болур деп, ЭДЧ-ниң төлөөлекчизи медеглээн. ЭДЧ чурттарының дузазы-биле Азияда, Африкада болгаш Латин Америкада колдуунда-ла үлетпүр болгаш көдээ ажылагый будүрүлгезиниң 4 муң хире тудугларын тутканийикпе, азы тудуп турар.

В. ВАСИЛЕЦ.

ШИИТПИРЛИГ БУРУУ ШАВЫЫШКЫН

МАНАГУА. (СЭТА-ның тускай корр.). Кариб далайның болгаш Төп Американың девискээринге америк шериглерни күштелдиреринин дугайында АКШ-тың администрациязының шиитпирин Никарагуаның улузу болгаш чазаа шиитпирлии-биле буруу шаап турар деп, Никарагуаның чазаанын Удуртукчу чөвүлелиниң болгаш Национал хосталганың сандинисчи фронтузунун Национал удуртулгазының кежигүнү Даниэль Ортега Манагуага болган парлалга конференциязынга чүве чугаалааш медеглээн.

АКШ-тың талазындан чурттун айыыл чок чоруунга агрессия кыжанып келир болза Никарагуаның хөделиишкини кандыг болурул деп айтырыгга харыылап тура, Д. Ортега мынча дээн: Каттышкан Штаттар ындыг авантюраны кыла бээр деп бодавайн турар мен. Бодунун хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруун чедип алыры болур деп, ол демдеглээн. Амдыызында революция чуртка долу политиктиг хамаарышпас чорукту бербээн. Иранның өске чурттар-биле империалистиг бүгү керээлерин болгаш дутуржулгаларын күш чок болдурарының дугайында Иранның даштыкы хектер министри И. Язлинин чоокта чаа кылган медеглелин ол айтырыг талазы-биле иран чазактын албан ёзузу-биле кылган шиитпири деп үнелеп көрүп болбас. Ындыг шиитпир дугайын чазак амдыызында албан ёзузу-биле чарлаваан. Ынчангаш иран-америк ийи талалыг шериг дугуржулгазы, боо-чепсектиг болгаш даймичы техниканы садарының дугайында Каттышкан Штаттар-биле хаанның ёзу-чурумунун чарган дугуржулгалары болгаш өске-даа дугуржулгалар күштүг болуп хевээр арткан. Ындыг дугуржулгаларны күш чок болдурбаанда чурттун политиктиг хамаарышпас чоруунун дугайын чугаалаары эрте.

Н. КИЯНУРИНИҢ МЕДЕГЕЛИ

ТЕГЕРАН. (СЭТА). Иран революциянын чаалап алыышкынарын камгалаарынга чаңгыс аай улусчу фронтуну тургузарының болгаш ону долу тиилелгеге чедиреринин эргежок чугулазын парлалга конференциязынга Иранның Улусчу партиязының ТК-зының бирги секретары Нуреддин Киянури медеглээн. Революцияның кол сорулгалары кылдыр чуртка империалистиг тергинделди чок кылырын, улуска удур хаан ёзу-чурумунун артыышкыннарын үзүткаарын, демократтыг хосталгаларны хандырарын, ажылчы чоннарның амыдыралын эки-жидерининн эрге-ажыктарынга үндезин чаартылгаларны боттандырып чорударын хүлээн көрүп турар революстут шимчээшкинин өске-даа бүгү отрядтары-биле кады ажылдажылгага бистин партиявыс белен деп, ол чугаалаан. Ол сорулгалар болза, партияның болап үндүрүп келген боттачмас күзели әвес, а революция үеэинде чоннун болгаш политиктиг организацияларын илип үндүрүп келген сорулгаларының комплексин болур деп, Н. Киянури онзалап демдеглээн. Ындыг программага улустун болгаш революциянын ёзулуг талалакчылары удурланып шыдавас.

Программаның баштайгы күүлүнге хамаарыштыр чүве чугаалааш, амгы чазак ол талазы-биле улуг ажылды кылып чоруткан, ынчалза-даа четпестер ам-даа хөй, ол чорук революцияның хөгжүүнүнге шаптыктап, улустун дайынарынга идепкейлии-биле хөделир аргазы берип турар деп, Н. Киянури демдеглээн. Иранга империализм аштырышкынга таварышкан, ынчалза-даа чидирген турштарын катап тургузун алырынче база кандыг-даа болза бодукун атказрлаашкынын соксадырынче ол чүткүп турар. Ол сорулгалар-биле империализм хаанның тургусканы болгаш херек кырында кандыг-даа өскерлиишкиннерге таварышкаан Иранның күрүне аппаратын, баштайгы хереглелдиң баразаанары-биле чурттакчы чонну хандырарында бергеэзшкиннерни, национал айтырыгның шиитпирлеттинмээнин, ажыл чок чорукту болгаш өскелерни-даа ажыглап турар. Мурнунда империализмнин болгаш хаанның ёзу-чурумун камгалап турган күрүне аппаратының бүгү талалыг болгаш ханы арыглаашкынын чокка Иранда империалистиг тергинделди чок кылырын тепип ап шыдавас деп, партия ТК-зының бирги секретары медеглээн.

Национал айтырыг талазыбиле бис иран курдтарга, арабтарга, белуджларга, туркменнерге болгаш азербайджаннарга чаңгыс аай Иранның иштинге бот-башкартынар эргени тыпсын бээри дээш демисежип турар бис деп, Н. Киянури уламчылаан.

Иранның улусчу партиязының ТК-зының бирги секретары национал айтырыгны тайбын арга-биле шиитпирлээрин саналдаан.

Хузистанда байдалга хамаарыштыр чүве чугаалааш, ол можуда хөй санныг хоралаккы чоруктар персид мугулдурунда империалистиг күштериниң идепкейжээни-биле холбашкан, ол болза АКШ-тың болгаш Израильдин агентилериниң үүлгеткен хереэ болур деп, ол демдеглээн. Делегейнин нефть-биле байлак ол районунда боттарының турштарын чидиргенинге олар эптежип шыдавастар. Ынчангаш Иран революциянын кол дайзыны АКШ-тың империализми болур болгаш оон-биле демисежиринге революцияга ёзулуг бердинген күштериин эвилели ышкаш ындыг чаңгыс фронт херек.

Оон соонда Н. Киянури Иран революциянын даштыкы политика талазы-биле айтырыгларынга доктаадган. Оон кол сорулгазы болза политика, экономика болгаш культура талазы-биле Иранның ёзулуг хамаарышпас чоруун чедип алыры болур деп, ол демдеглээн. Амдыызында революция чуртка долу политиктиг хамаарышпас чорукту бербээн. Иранның өске чурттар-биле империалистиг бүгү керээлерин болгаш дутуржулгаларын күш чок болдурарының дугайында Иранның даштыкы хектер министри И. Язлинин чоокта чаа кылган медеглелин ол айтырыг талазы-биле иран чазактын албан ёзузу-биле кылган шиитпири деп үнелеп көрүп болбас. Ындыг шиитпир дугайын чазак амдыызында албан ёзузу-биле чарлаваан. Ынчангаш иран-америк ийи талалыг шериг дугуржулгазы, боо-чепсектиг болгаш даймичы техниканы садарының дугайында Каттышкан Штаттар-биле хаанның ёзу-чурумунун чарган дугуржулгалары болгаш өске-даа дугуржулгалар күштүг болуп хевээр арткан. Ындыг дугуржулгаларны күш чок болдурбаанда чурттун политиктиг хамаарышпас чоруунун дугайын чугаалаары эрте.

Барыын герман марканың үнезинин улгатканын Барыын Европаның парлалгазы капиталистиг делегейнин сан-экономиктиг бергедээшкиннериниң өзүлдези кылдыр үнелеп көргеп.

Делегейнин акша рыногунда байдалды таймылырлап тура, француз коммунистериин «Юманите» солуну марканың үнезин улгаттырганы Францияның экономиказынга аар согуг деп айыткан.

ЧУРУКТА: акша биржазында.

ЮПИ—СЭТА-ның фотозу.

ИНТЕРВЕНЦИЯГА БЕЛЕТКЕЛ

ЛУАНДА. (СЭТА). Родезияже мурнуу-африка чепсектиг күштериин интервенция кылыр деп белеткеп турарының дугайында парлалгага үнүп келген дыңнадыгларны Мурнуу-Африка Республиканың премьер-министри Бота бадыткаан.

Мурнуу-африка информация агентилели САПА-га ол дыңнадыгны тайылбырлап тура «Мурнуу Африканың бүгү чурттарының доктаамал чоруунга болгаш депшилгезинге кыжанып турар байдал ында тургустунуп келген» болганда ол чуртче шериг интервенциязын чоруларының дугайында айтырыгны Преториядa чугаалажып көрүп турар деп, расисчилериң удуртукчузу чугаалаан.

«Мурнуу-Африка Республика Родезияны бодунун салдар чедирер девискээри кылдыр санап турар» деп, апартеидтиң ёзу-чурумунуң чагырыкчыларының сөөлгү медеглелдеринде дорту-биле демдеглээн. Преториянын чазаанга чоокшулашкак бөлүктерге даянып алган, Иоганнесбургтун «Стар» солуну Мурнуу-Африка Республика «Родезияже улуг хемчээлдиг шериг операциязын» белеткеп турар деп дыңнаткан. Солуунун бижип турары-биле алырга, «бодунун кызыгаарының будун чоруун хандырары-биле Мурнуу-Африка Республика баштай халдаашкынны чорудар».

Ол-ла интервьюзунга Бота Барыын чүктен Родезияның ёзу-чурумунга удур хемчеглерни дүжүрерин шуут негээн. «Родезияга удур хемчеглер шагда-ла күш чок болу берген. Оларны дүжүрери болза соңгаарладып болбас политиктиг айтырыг болур»—деп, ол чугаалаан.

Кәәп турар медээлер ёзугаар алырга, Родезия талазы-биле Лондон конференциязының будүүзүнде мурнуу-африкан расистер «Чер бөмбүрээниң ол кезээнге Барыын чүктүн делегейнин эрге-ажыктарын хандырары-биле Зимбабвеин эжелеп алырын баш удур көрүп турар «таарыштыр шиитпирлээрининг немелде планын» расистер АКШ болгаш Англия-биле кады ажылдап кылган. Мурнуу-Африка Республиканың Намибияны эжелеп алган дуржулгазын барымдаалап көргеш, ол хөделиишкиннерге удур «делегейнин удурланыышкынының дээштиг эвезинге» ол планның авторлары ынанып турарлар деп, политиктиг тайылбырлакчылар онзалап демдеглээннер.

Байлак бойдус курлавырларын улам ыңай ажыглаарынга болгаш «стратегтиг чугула ол районну» бодунга арттырып алырынга сонуургалдыг НАТО-да бодунун эвилелчилериниң деткээни-биле Африкага шериг талазы-биле улуг демиселди өөскүдүп болур аптартеидтиң ёзу-чурумунун ындыг угланыышкыны бооп турар деп, политиктиг тайылбырлакчылар айтып турар.

ХУА ГОФЭННИҢ ПАРЛАЛГА КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа агентилелиниң дыңнаып турары-биле алырга, ККП ТК-нын даргазы, КҮР-нүн Күрүне чөвүлелиниң премьери Хуа Гофэн Францияже, Германияның Федеративтиг Республиказынче, Англияже болгаш Италияже октябрь 14-те эгелээр аян-чоруунун будүүзүнде ол чурттарның Пекинде турар корреспондентилеринге парлалга конференциязын чоруткан. Ол күрүнелериниң удуртукчулары-биле «ниити сонуургалдыг бооп турар делегей айтырыгларын» чугаалажыр, а ол ышкаш «экономиктиг болгаш коммерация дугуржулгаларын чарарынга кавыны улам ыңай калбартырынын» аргаларын чугаалажып көөр деп турарын кылат чазактың баштыны медеглээн.

«Күштүг болгаш каттышкан Барыын Европаны тургузар дугайында» НАТО-нун болалынга каттыжып турарын Хуа Гофэн илереткен болгаш оон-биле кады Германияның Федеративтиг Республиказының социалистиг ГДР-ни каттыштырып алыр кылдыр Германияның «каттыжышкынын» саналдаан. Даштыкы агентилелдериниң корреспондентилериниң дыңнадын турары-биле алырга, кылат удуртукчу чоокта чаа-ла 30 чылын байырлыы-биле демдеглеп эрттирген немец черге ажылчыннарның болгаш тараачынарның баштайгы күрүнезинин дугайында чүү-даа чугаалаваан.

Күрүне аралының совет кылат харылзааларын болур чогууру-биле тургузар дугайында айтырыг талазы-биле Москвада бооп турар чугаалажышкыннар дугайын чугаалаан, Хуа Гофэн «оон түннелдери кандыг болурун чугаалаары ам-даа эрте» деп чугаалаан.

Амгы үеде Кылат Вьетнамче халдаашкынны катаптаар деп турар бе деп айтырыгга дорт харыы бээриниден ол ойталаан, ынчалза-даа Пекин «удур шаап халдаашкын» кылыр эргени бодунга арттырып алган, деп сагындырган. Гонгонгтун келир үеде байдалының дугайында корреспондентилериниң айтырыгларынга харыылап тура, ол айтырыгны шиитпирдеп тура «инвеститорларын эрге-ажыктарын барымдаалап көөр», өскээр чугаалаарга кылат черде ол англи колониядa капиталистиг анзы-буру чурттарның монополиларының эрге-ажыктарын барымдаалап көөр деп ол чугаалаан.

Чоокку үеде Пекиниин эрге-чагыргалары «дерттү», оон иштинде Мао Цзэдунунун кадайы Цзян Цинни судтаар деп турарының дугайын ол дыңнаткан. «Бис оларны елүрер деп шиитпес бис»—деп, ол немеп каан.

Чогаалчының орук демдеглелдеринден

АЛТАЙ—„АЛДЫН“ ДЭЭН СӨС

1. Черниң өзээ

Бистиң бо чугаавыс төөгүүг Шушь черден эгелээр.

Шылгарангай совет шүлүкчү Степан Щипачев Ада-чурттуң Улуг дайынының кадыг дошкун чылдарының бирээзинде Тывага чораан, кыштың соогунда чанып бар чыда Шушенское суурга кирип, В. И. Ленинниң шөлүлгеге турган чери-биле танышкан. Оон түңнелинде «Шушенскоеде бажыңчыгаш» деп бүгүдеге билдингир шүлүглел бижиттинген. Ында мындыг одуруглар бар:

Имиртинде деңниң чырыы
мөлдүк-калдык,
Суурда бажын соңгаларын
ак хар шуглаан.
Лениннің бодал бодаан,
ажыл кылган
Шушь суурлап Черниң
өзээ эртип турган.

Шушенскоеге чоруп турган, ам бо хүннерде-даа боданып көөрге, Лениннің бодал бодап, оон ажыл кылып турган чери-биле бөмбүрзектің өзээ ам-даа эртип турар кылдыр сагындырар. Бистер Москвадан, Ленинградтан, Совет Эвилелиниң бүгү булуңнарындан, Тывадан, социалистиг чурттардан келген чогаалчылар, ол каш хүннерде Лениннің идеяларына, Лениннің бо хүннерде боттанып турар изиг күзелдеринге бүргеткен турдувус.

Шушенскоеге ынчан база бир өөрүнүг байырлалга киришкен бис: ол суурга улуг парктың Найыралдың аллеязының дөжээн салчып, оон эң эгези болур чаш хадыларыны олурткуладывыс.

Мээң олурткан ыяжымга № 54 деп дугаарны аскаш, ат фамилиямны аңаа бижээш, Шушенскоенің № 2 ортумак школазының бешки классызы, кончуг эки өөредилгелиг Серёжа Пшеницын деп пионер ООЛ байырлалдыг байдал-биле хүлээп алды.

Ермаковский районда В. И. Лениннің болгаш оон эштериниң чоруп турган черлери-биле танышкаш, Тывага чурттап чораан Совет Эвилелиниң Маадырлары В. Н. Брагин биле Н. Кабак ол чер чурттуг кижилер-дир деп чүвени билип алдывыс. Ермаковскиниң ортумак школазында В. Н. Брагинниң улуг чуруун азып каан турар чораан. Ада-чурттуң Улуг дайынының маадыры ол школаны дооскан кижи-болду.

В. И. Ленин Шушенское шелүлгезин сөөлүүредир П. О. Петрова деп тараачын кадайның бажыңына чурттап турган. Оон салым-чолунуң дугайын экскурсоводтан сонуургап айтырган бис.

— Ол Шушенскоеден силерниң Тываже чоруй баргаш. Оон ынай билбес бис—деп харылады.

П. О. Петрова сөөлүнде Тывага чедип келгеш, Сесерлиг суурга чурттап чораш, аңаа мөчээн. 1924 чылдың соок кыжынында улуг баштыңчы мөчээн деп коргунчуг медээ Хем-Белдиринге (Кызылга) дыңналып келген. Ынчан Тывага РКП (б)-ниң райбюрозунуң секретары Я. С. Чугуновтуң кадайы Сесерлигге чеде бергеш, П. О. Петрова-биле ужуражып, суурнуң чонун чыгташ, улуг баштыңчының хөрээн уламчылаар дугайында суртаал ажылы чорудуп турган. Бо дугайты шинчилээр чүве болза ажылдар ам-даа хөй болуп турар.

Шушенскоеге чоруп турувуста ажыл-херээвистиң эң бедик чадазы Саян-Шушенск ГЭС-ти көрүп чораанывыс болур.

Ынчаарда эртен эрте үнүпкен бис. Улуг-Хемниң эринде мрамор даштан, шилден кылган чаа өртээлге келиривиске, бисти үш теплоход манап тур.

— Шаанда Москваже өөренип бар чыда, «Улуг-Хем» деп бичии пароходтуг борта база доктааган бис — деп, Степан Агбаанович Сарыг-оол дораан сактып чугаалады. — Ынчан борта баштай-ла «Ленин», «шөлүлге» деп сөстерни дыңнаан мен.

Бир теплоходка сураглыг совет чогаалчылар Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары Валентин Катаев, Борис Полевой, ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар черинің секретары Виталий Озеров суглар кады чордувус. Кижи бүрүзү олардан болгаш өске-даа чогаалчылардан тураскаалга автографтар дилеп ап турду.

Черемушки суурга келиривиске, бисти чечектер-биле уткуп алдылар. Суурнуң бажыңнары ак маны даштан бүткен. Ол эртинени суурнуң мырыңай чанындан тып ап турар. Эрте бурунгу буурул тайга болгаш маны, металл, шилден бүткен хөй каът бажыңнар. Садыг-магазиннерниң, культура албан-черлериниң аттары даңгаар-ла маадырлыг өөстер: «Витязь», «Садко», «Русь», «Былинь», «Верендей». Бүгү-ле үүлдер чаа тудугнуң маадырлыг ажыл-ишчилериниге дүжүп турар.

Саян-Шушенск ГЭС-тиң тудуун даг бажында бараан хараар деспектен көрген бис. Ол тудут бодунуң өндүр чаагайы-биле, улуг хемчээли-биле бисти шуут-ла кайгатты. Эртебурунгу Улуг-Хемден ак көвүк хайнып, шалбадаткан эмдик аът дег, халып, шурап, тепкиленип чыдыр. Шынап-ла уйгу чок Улуг-Хем!

ГЭС-тиң плотиназы ам 100 ажыг метр бедий берген. Ол-даа 245 метр чедир бедиир. Ынчан кээрге, Тывага далай тура бербейн канчаар. Эртебурунгу Улуг-Хем ам безин коммунизиге бараан болуп эгелей берген —ГЭС-тиң бирги агрегады бодунуң тогун Кемерово областың бүдүүлгелеринче дамчыдып турар.

Бистиң даштыкы аалчылаарывыс ол кайгамчык чурумалды көргеш, «Кайгамчыктыр!», «Тоолзут-дур!» дээрдеи өске сөстер тыпшайн турдулар.

Владимир Ильичиниң изиг күзели барып-барып бистиң ынак Улуг-Хемивистиң эринде ынчаар боттанып турарынга кым өөрүвес, чоргаарланмас боор! Совет кижилериниң аскежиниге бараан болуп, ырлала, ажылда-ла, уйгу чок Улуг-Хем! Улуг баштыңчының бодал бодап турган чери-биле Черниң өзээ эртпишаан!

2. Маңаа тывалар өөренип турган

Абакандан улаштыр үнгеш, Новосибирскилээш, Даг-Алтайже ужуптарга, кижиниң сагындыгына дораан-ла сактыышкынар кирер болду.

Бис бичиивисте Шагаан-Арыг школазынга өөренип турувуста, Түмен-оол, Кен-оол суглларга Алтайда өөренип турар акызындан үргүлүү чагаа кээр чүве. Ынчан Даг-Алтайга бистиң хоочун башкывыс Алексей Орус-оол өөренип турган чүве-дир. Чаңгыс олдаа өвес.

Ол шагда бижик-билиг чок бүдүүлүк чорукту ажып эртеринге национал кадрлар аныяк Тыва Арат Республикага өнза херек турган. Олар чокта культура революциязының айтырыы шиитпирлеттинмес.

Борта бир дугаарында-ла Москва биле Ленинград чылыг холун сунуп келген. Оон дараазында ындыг чаагай сеткилдиг сорулганы Ойрот-Тура (ол үеде Даг-Алтай хоорайны ынчаар адап турган) хүлээп алган. Орта ынчан Салчак Даваа, Иргит Биче-оол, Илья Кызыл-оол, Феликс Сегленмей, Мячин Салчак, Соян Сонам, Николай Коигар, Бай-Кара Долчаңмаа, Тамара Норбу, Кыргыс Аракчаа, Монгуш Папый-оол, Александр Тургеноол, Оюн Санчат-оол, Салчак Чанзын-оол, Монгуш Доржулдай, Кыргыс Шөмбүл, Салчак Тамба болгаш өске-даа хөй-хөй оолдар, кыстар өөренип турган. Оларның аразында сөөлүнде эң баштайгы тыва агрономнар, зоотехниктер, башкылар, эртемденнер, партия болгаш совет ажылдакчылар, маадырлар, депутаттар, чогаалчылар үнгүлээн. «Езулуг өөнүктер берге үеде тышчыр» деп орус улустуң чугаалаары ышкаш, алтай чон ол үеде үнелеп четпес дузаны чедирген.

Даг-Алтайынга чеде бээримге, мээң өөнүүм алтай шүлүкчү Борис Укачин бир дугаарында-ла шаанда тываларның өөренип, чурттап турганы техникумнуң бажыңнарының чанынга апарды.

Амгы үениң хөй каът бажыңнарынга деңнээрге бичии чывыт бажыңнар — ынчалзадаа төөгүлүг оран-савалар.

Кезек када мыт чок турдувус. Эртем-билигже, чырык хүнче чүткээн аныяк тыва ооллар, кыстарның хөглүг үнери, каткы-иткизи кулаамга дыңналып келген дег, Улуг-Хем биле Катуңнуң, Чагытай биле Алдын-Хөлдүң чалгыглары шимээргээн-даа ышкаш сагындырды.

Даартазында чогаадыкчы конференцияга саналымны мындыг сөстер-биле эгелээн мен:

—Алтай дээрге «алдын» деэн сөстен укталып үнген. Шынап-ла бистиң алтай өөнүктеривис алдын чүректиг, алдын сеткилдиг чон чүве. Эң баштайгы бистиң национал кадрларывысты белеткээринге алтай улус база-ла үнелеп четпес дузаны чедирген. Ол чаагай сеткил дээш, амгы бызыг найыралывыс дээш тыва улустуң мурнуундан алтай чонга мөөгеерии чөпшээреп көрүнер.

Бо чугааны ол хүннерде Даг-Алтай областың ажылчы чоннары-биле ужурашкан черимге-ле катап-катап чугаалап чордум. Сөөлүнде-сөөлүнде харын мырыңай тывалап чугаалаар апарган мен. Алтай чон дөмей-ле билир, улам харын өөрүп, адыш часкап хүлээп алыр чораан.

«Алтай» дээрге «алдын» деп сөстен үнген» деп мээң домаам өске черлерден келген чогаалчыларга чаа ажыдышкын болган. Ону мээң кады чораан эштерим бо-ла ажыглай бээр турдулар. Чүге дээрге алтай улус бодунуң адын чер болганга бадыткап турду.

К. КУДАЖЫ.
(Уланчылыг).

ИСПАН ГЕРАСИМОВТУҢ ДАҢГЫРААН

Бо кайгамчык кижиниң дугайын билип алырынга Совет Эвилелиниң Маадыры Константин Степанович Никифоровтуң демдеглелдери дузалаан. Ында мындыг бижиглелдер бар:

«1942 чыл. Воронеж чоогунга кадыг-дошкун тулчуушкун. Биске, 208-ки шүүргедекчи ужар-чүүл полугунга чаа ужудукчу келген. Бажының дүгү аажок кара, кижи чүве айтырбас болза, чүнү-даа ыыттавас. Ону Александр Иванович дээр. орустан чугаалаары шоолуг эвес. Испанияга республиканчы шеригнин талазынга тулчуп турган, испан ужудукчу дээрзи биске билдинген. Оон дугайы сөөлүнде билдине бээр боор дээш, ынчан кым-даа оон чүнү-даа айтырбаан».

Оон бээр ам чээрби беш ажыг чылдар эрткен.

Иван Степановичниң Новосибирскиге ажылдап турган заводунга дайынчы болгаш күш-ажылчы алдарның музейин ынчан тургускан турган.

Хөй чылдар эрткен соонда И. С. Никифоров мынчаар чугаалап турар.

— Бир катап Культура ордузунга кежээ болган. Музейниң активчилери дайынның хоочунарының дугайын чугааланнар. Ынчан Герасимовтуң дугайында чугаа болган. Александрны көөрүмге холуи сунуп алган, меңээ уткуштур базын олурган кылдыр сагындырган. Оон соонда-ла ол испан ужудукчу канчан орус фамилиялыг апарганын тодарадып эгелээн чүве.

Испанияның Мадрид хоорайының соңгу талазында Төп Кордильер бедиктериниң артында улуг эвес Сеговия дээр хоорайжыгаш бар. Маңаа 1915 чылда ажылчын Хуана Гарсианың өг-бүлезинге Альфонсо деп ООЛ төрүттүнген. Ол бодунуң дугайын мынчаар чугаалаар: «Бодум тускайлаң амыдыралды он беш харлымда эгелээн мен, Сеговия хоорайга буфетчиктен кирдим. 1936 чылдың декабрьда Испанияның Компартиязынга кирген мен. Фашистиг үймээнге удур демисежири-биле сентябрьда эки тура-биле республиканчы армияга бардым, чадаг шериглер-биле кады Мадрид чоогунга тулчуушкуннарга киржип турган мен». Коммунистиг бешки полктун составының фашистерин баштай тиилээнинің дугайын ол сактып турар.

Альфонсо канчан ужудукчу болу бергенил? Бодунуң допчу иамдарынга ол мынчаар бижээн: «1937 чылдың январьда ССРЭ-ге келгеш, июнь айда Кировабад хоорайга ужарчүүл школазын дооскан. Школаны дооскаш фашистиг үймээнчилерге удур тулчуруби-биле ужудукчу болуп, Испанияже дедир чорупкан мен».

Тускай документинде мындыг демдеглелдер бар: «80 танканы база шериг-ниң дөрт эшелоннарын чылча шапкан, шериг корабльдерин сугже дуле шаап киреринге база киришкен. Дайынчы 105 ужудушкуннарны кылган». 105— деп саныны бирээзи аңаа чаа ат, фамилияны берген...

Ол болза Альфонсо дайынчы даалга күүсеткеш, бодунуң бомбардировщиги-биле дедир ээп кел чорда болган. Немец «мессерлер» хенертен бо келген. Шүүргедикчи алды самолёт олче халдап эгелээн. Альфонсо таарыштыр халдаарын оралдашкан. Ынчалзажок мотор ышталып эгелээн. Адыгжы-радист өлүрткен, кывар чүүл төнген. Альфонсо чүү-даа болур болза, болгай-ла деп бодааш, самоледун дорт бурунгаварлаткаш, чорупкан.

Дайзының самолёттары хенертен дедир ээпкен. Оларның кырында «И-15» шүүргедедип келген. Совет ээр «мессерлериниң» бирээзиниң шуутла «хаваанга» дорт келген. «Мессер» агаарга буступ чаштай берген. Дайзының беш самолёду арткан. Бешке удур чаңгыс совет самолёт! Альфонсонун амы тынын алган эшке канчан дузалаарыл? Самолёт үрелген болгаш ол чүнү-даа кылыр арга чок болган. «И-15» деп самолет база үрей аттырган. Оон ужудукчузу кымыл? Дээрже көөрге «мессерлер» арлы берген.

Лейтенант Альфонсо оон амы-тынын камгалап алган кижиниң адын сөөлүнде билип алган. Ол болза орус эки турачы ужудукчу Герасимов болган.

1938 чылдың күзүнүнде Альфонсо база катап Совет Эвилелинге келген. Ол шериг ягаар ужар-чүүлүнүң Липецкиде дээди школазын дооскан. Ол үеде Испанияга республиканчылар удурланыышкынын тулчуушкунун соксаткан, фашистиг шериглер Мадридти эзлеп апкан турган.

Альфонсо болгаш өске-даа испан ужудукчулар ССРЭ-ге артып калганнар. Совет хамаатызы атты ап тура ол: «Меңээ Герасимов деп файлиядан берип көрүнер»— деп дилээн. Испан Альфонсо Гарсиа ынчаар Александр Иванович Герасимов апаргаи...

Новосибирскиде заводка болган ужуражылга хүнүнде Никифировка ол мынча дээн:

— Сен меня билир-ле болгай сен, Костя, кавс-коя сөстерге ынак эвес кижи болгай мен. Бодумнуң амы-тынымны алган совет ужудукчуга тураскаадып, оон фамилиязын бодумга даңгырак кылдыр алгаш, ону черле бужартатпаан мен...

Ол даңгырактың кайы хире үнелиин Константин Степановичиден артык билир кижидаа турбас. Олар кайызы-даа Воронежтен Прага чедир дайынны кадыг-берге болгаш нарын оруун эрткеннер. Александр Герасимовтуң эрес маадырлыг чоруун ийи Кызыл Тук орденнери, Ада-чурт дайынының ийи орденнери, Александр Невский орден-биле демдеглээн.

1943 чылда Герасимовту Коммунистиг партияның кежигүнүге хүлээп алган. Оон соонда ол бир тулчуушкунга партийжи билет-биле киришкен.

«Днепрниң барын эринге Саша Герасимов база катап шылгарап үнген. Аныяк казах ужудукчу Джакуповтуң самолёдунуң кудуруунга «мессер» чоокшулап келгеш, боолаар дей берген. Саша эжинге дораан-на дузалажы берген. Ол удур чоокшулап кээрге дайзын шыдажыр арга чок апарган болгаш ол-ла черинге чылча аттырган.

(К. Никифоровтуң демдеглелдеринден).

Дайын сөөлүнде Александр Иванович Герасимов курлавырга үнгеш, Воронежтиң Садовскиде чигир комбинадынга диспетчерлеп ажылдаш, оон соонда автоколонна начальниктап турган. Тайбың күшажылы дээш ол «Хүндүлелдиг Демдээ» орден-биле шаңнатканган. Амгы үеде А. И. Герасимов пенсиялай бергеи, Лепецкиде чурттап турар.

— Төрээн черицер Испанияны сакты бээр-дир силер бе?— деп айтырарга, ол мынча дээр:

— Ам мээң Төрээн чуртум Совет Эвилели. Маңаа өөнүктеримни болгаш хууда аскежиимни тыпкан мен.

Александр Иванович бодунуң даңгыраанга амыдыралының бүгү дургузуунда шынчы болуп келген.

Испанияга агаар тулчуушкунуна өлүрткен деп бодаан чораны, оон амы-тынын камгалап алган эжи шүүргедекчилер звенозунуң командири Волга чурттуг Николай Семенович Герасимов ынчан өлбээн деп чүвени ол чоокта чаа билген. Испанияга эрес-маадырлыг тулчушканы дээш Николай Семеновичиге Совет Эвилелиниң Маадыры атты тывыскан турган. Ол Халкин-Хөлге тулчуушкунга киришкен болгаш Ада-чурттуң Улуг дайынынга ужар-чүүл дивизиязының командири турда, дайын төнген, а 1960 чылда мөчээн. Ульяновскиде бир кудумчуну оон ады-биле аданган.

Ийи салым-чол ынчаар тудуш холбашкак кылдыр каттышкан.

И. ШЕДВИГОВСКИЙ.
«Правда» солунда.

КАРА-ХӨЛ

Талыгырдан сени көөр дээш
Арттар ажып, хемнер кежип,
Адап-сурап чедип келдим,
Танывалым далай, экии!

Каттырымзаан кара карак
Кайгап көрүп чыткан ышкаш,
Кайгамчыктыг чараш хөл бо
Кавайында таалап чыдыр.

Курбустунуң даңгыязы
Көрүнчүүнде көрдүнген дег,
Куу куш ында чылар-чылбас
Хөлчок ооҗум салдап чору.

Хөлдүң кыдыып хаажылаан
Хөну чараш шиви, дыттар
Чараш карак кирбиктерин
Сагындырып келгилээр-дир.

Кара-Хөлдүң каас-шинин
Кайгап ханмаан чорумалдар
Кордап чораан сеткил-биле
Кожамыктай каттылап чор:

«Кара-Хөлдүң кадыргызы
Чакпа чайып туру-ла бе,
Катым сугнуң чараш кызы
Чажын дырап олур-ла бе»...

Аян-чорук кылганнарның
Аастан душпес мактаксаары
Кара-Хөлдүң каас байлак
Кадыргызы, кады-даа эвес.

Черни шимээн бойдус байлак
Чежемейин каас-даа бол,
Эргелеткен аазы чокта
Эзи куруг булун апаар.

Дага чокта кыштаттынмас
Дайгылыгның маэстериде
Кадат суруг көзүлбезе,
Карак доктаар көшке бар бе?!

Кадыр-дуруг халарда
Кадарчының хөглүг ыры
Дайгы-биле үннешпезе,
Таалалды алыр сен бе?

Элеп читпес ижи-биле
Эргим черин каастап турар
Ынаныштыг малчын чонга
Ыры-шүлүүм бараалгаттым.

Е. ТАНОВА.

БИР-ЛЕ КАТАП...

— Мен чеди балыглаткан ийик мен—деп, бир-ле катап улуг полководчу Суворов чугаалаан. —Оларның чүүле ийизин тулчуушкунга алган мен, а бөжин — хаан өргээзинге. Сөөлгү бежи дайынчы балыглардан ушчок аарышкылыг болган ийин.

* * *

⊙ Сураглыг музыкант А. Рубинштейниң талантызынга чүдүүр чыгыы ынак херээжен оон концертинче кирер билеттер дилээн.

— Ону күүседи шыдавазымны буруузунуп дыңнадыйн. Мен чүгле чаңгыс олуттуг кижи болбазык мен бе— фортепиано чанында — деп, Рубинштейн харылап-тыр.

* * *

⊙ Бернад Шуога мактанышчал чогаалчы мынча дээн:

— Чээрби харлыг турумда, эмчи меңээ таакпылаарын кааптарын сүмелээн чүве, чүге дээрге мээң угааным оон бакыраар чадавас турган.

— Хаа, ол сүмени канчаңла эдербейн барган кижи боор силер!—деп, Шоу хараадаан.

* * *

⊙ Марк Твен солун редактору турган, «Чүге дириг мен?» деп ниити аттыг болук шүлүктер алган.

Шүлүктерни дедир эгидип тура, Твен авторга мынча деп бижээн: «Чүге дээрге силер шүлүктериңерни меңээ бодуңар эккеп бербейн, почта-биле чоруткан болган».

* * *

— Француз дыл өөренип алыры берге бе?—деп, Гейнеден бир ёзуургак херээжен айтырган.

— Ында чүү боор! — деп, оозу харылап-тыр. — Немец сөстер орнунга француз сөстер чугаалай каттылап турар, ол-ла чүве болбазыкке.

Делегейниң уруглар чылынга тураскаатканы янзы-бүрү солун хемчегленни бистиң республикада эрттирип турар. Республиканың школаларынга, ясли-садиктеринге өөренікчилерниң, бичии чаштарның утрениктери болгаш оюн-концерттери болуп эрткилээн. Аңаа бичии чаштар-даа, өөренікчилер-даа идепкейлиг киришкен

ЧУРУКТА: Улуг-Хем районда «Ак-Туруг» совхозтуң ясли-садигинин артистери тыва национал хөгжүм херекселдеринде ойнап турары.

УЛУГ АРБУЗ

Туркмен ССР-ниң Мургаб районда «Коммунизм» колхозтуң ногаажызы М. Дженгенов-ка бо чылдың дүжүлү эң улуг арбузту сывыдан дүжүрер хүндүлүг эргени тывыскан. Ынчалза-даа ол аңаа чааскаан күш четпээн. Чүгле үш эр ол арбузту көдүргеш, деңзиге салыр аргалыг болган, арбузтуң аары 50 кг ажып турар.

М. Дженгенов элээн каш чылдар дургузунда эң улуг арбуздарны өстүрүп келген. Оон өстүрген арбузтарының бирээзиле 25-30 кг чедип турар. Улуг арбузтар дугайында чугаа Узбекистанда, Таджикстанда болгаш Казахстанда калбарган. Улуг арбузтарның үрезинин алыр дугайында дилеглер «Коммунизм» колхозка кээп турар. Удавас улуг арбузтар Ортаа Азияның хөй-хөй ажылагыйларынга өзүп үнген турар.

В. ОБРАМЕНКО.
«Труд» солундан.
Узбек ССР.

СЕГИРЖИП АЛЫЫШКЫН

Рига—Симферополь аразының поездизи Тарас Шевченко станциязындан дүне үнүпкен. Аңаа үшкү ранганың капитаны Д. Чумак олурупкан. Ол бодунуң вагонунче бар чораш, тамбур эжикни ажыткаш, кончуг улуг эр холда бижээ-биле милицияның лейтенантызынче арнып кел чораанын көрүп каан.

Д. Чумак боданмайн-даа ону сегирип алган. Дээрбечи хензиг черден лейтенантының хөрээниче бижектеп четтиклээн болгаш чепсээн хуваткан. Дараазында поезд доктааган черге ону милицияга дужаан берген.

Туттурган Пошейой дээр кижи мурнунда кем-херек үүлгеткени дээш ийи удаа шиитпирген. Ол поездяге пассажирлерни үптээр дээш бижек-биле кыжаныр чоруп турган. Үшкү ранганың капитаны Д. Чумак Кызыл туктуг Кара далай флодунда «Төрээн чурттуң тугу» солунуң корреспондентизи болган.

(«Труд» солундан).

КРОССВОРД

Узун дургаар:

1. Спорттуң ийи хевириниге ССРЭ-ниң спорт мастери тыва спортчу. 2. Пөс материалы. 3. Аргыжылга транспорту. 6. «Доңгада кадык» деп шүлүкгээн тоолдун автору. 7. Сүттен кылган чем. 10. Бии-Хемниң адыры. 11. Тывада хоорай. 12. Чадан үнүш. 14. Тывага турган аныяктар организациязы. 16. Казымал байлак. 20. Сергей Пюрбюнуң шүлүглели. 22. Аң. 25. Тываның сураглыг малчыннарының бирээзи. 26. Ырда кирген. Тываның хоочун механизатору. 29. Шүгүмчүлелдиг чогаалдың бир хевири.

Доора дургаар:

4. Хажыдып болбас дүрүм. 5. Хостуг хүрешти Тывага сайзыраткан баштайгы тренер. 8. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, комбайнер. 9. Улуг ан. 13. Хоочун тыва чогаалчы. 15. Тыва хөгжүм херексели. 17. Р. Кенденбильдиң чогаатканы чоңга нептерингей ыры. 18. Делегейде сурагжаан кинода тыва артистиң күүсеткен ролюю. 19. Тывада район ады. 21. Тыва фамилия. 23. Кедек чер кужу. 24. Кат ады. 27. Мал чемниге белеткээн сиген. 28. К. Кудажының тоожузу. 30. Лас-ногаалының бир хевири. 31. Каа-Хемде алдын казып турган чер.

С. Иргит тургускан.

Бо чылдың август 25-те үнген кроссвордтуң харыызы.

Узун дургаар: 1. Шуй. 2. Кулча. 3. Саяна. 4. Тал. 5. Мазай. 7. Кадык. 9. Улар. 13. Аргар. 15. Роман. 16. Ала. 17. Ыры. 20. Казак. 22. Галя. 23. Нарын. 25. Абаза. 26. Орлан. 29. Дын. 30. Хан.

Доора дургаар: 5. Мугур. 6. Тарак. 8. Чай. 10. Лаа. 11. Чылан. 12. Тараа. 14. Артыш. 16. Ары. 18. Игил. 19. Рама. 21. Агы. 24. Сайра. 26. Ондар. 27. Балар. 28. Сад. 30. Хын. 31.Кырза. 32. Хаваа.

Н. Давын-оол (Кызыл). И. Буду, И. Араптан, Ю. Ховалыг (Эрзин), А. Төмур, (Монгун-Тайга), Д. Иргит (Бай-Тайга), М. Бегзи (Кызыл район) болгаш өскелер-даа кроссвордту шын тыпканнар.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ОКТЯБРЬ 13-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00— «Үе». Информастыг программа. 10.40—Эртенги гимнастика. 11.05—Москваның бүрүсинин культура институзунуң «Допшулуур» ансамблинин концерти. 11.20— «АБВГДейка». 11.50— «Силерге, ада-иелер». 12.20— «Чурукчулар дугайында чугаа». А. Дюрер. 12.50 — «Эки бараннарны хөйнү». 13.20— «Эртенги почта». Музыкалыг программа. 13.50— «Улуг десант». Документалдыг фильм. 14.40—«Спортлото» тиражы. 14.55 — «Музыкалыг абонемент». Р. Шуман. «Карнавал». Грузин ССР-ниң улустуң артизи Э. Вирсаладзе күүседир. Дамчыдылганы РСФСР-ниң алдарлыг артизи В. Горюстаева чорудар. 15.45—«Кадыкшыл». Эртем-тайылбырлалдыг программа. Дамчыдылганы эмчи Ю. В. Белянчикова чорудар. 16.30— Бүгүн делегейде. 16.45— «Челээш». Улус чогаадылгазының телевидение программаларының 3-кү делегей фестивалы. Югославия Социалистиг Федеративтиг Республика. 17.10— «Айтырыгаар. Дилеглелер. Шиитпирлер». «Экономиканы хөгжүдерин дүргедедириниң чугула курлавырлары». Дамчыдылгага киржирлер: Москваның С. Ординжоникидзе аттыг эргелел институдунуң ректору экономика эртемнериниң доктору, профессор О. В. Козлова, ССРЭ-ниң улус ажыл-агый академиязының оралакчы ректору техниктиг эртемнериниң доктору, профессор В. Г. Шорин. Дамчыдылганы политиктиг тайылбырлакчы Л. А. Вознесенский чорудар. 18.10— Эрдлорка— фильм. «Бунне-баке» (ГДР) Уран-чечен телефильм. 18.50— «Билдингирдда ѳол элдептиг». Дамчыдылганы профессор С. П. Капица чорудар. 19.50 — «Ыр-79». 20.20—«Дем каттыштырылгазы». Тележурнал. Дамчыдылганы Н. В. Шишлин чорудар. 20.50— «Ынакшыл болгаш хөрээжен хаан». Уран-чечен телефильм. В. Гюгонуң «Мария Тюдор» деп шиизи-биле. 22.30 — «Үе». Информастыг программа 23.05— «Аныяктар эстрадазы». Концерт. 00.46—01.20 Волейбол талазы-биле Европаның чемпионады. Эр кижилер. Парижтен дамчыдылга. Төгүнде—медээлер.

АГААР

Кызылдың агаар станциязының дыңналып турарын дүгаар алырга, бүгүн республикага болгаш Кызылга бичи булуттаар, чатбас. Агаарның температуразы республикага 9—11, чамдык районнарга 2—7, Кызылга 8—10 градус чылыыр. Автоорук-тарга көстүү эки.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

ОКТЯБРЬ 13-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Емельян Пугачев» (2 сериялыг) 9.30, 12.30, 17.00, 20.00, «Мультчыыды» 15.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Вий» 15.00, «Сыйбын херээжен» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Белен болуңар, дээрги мыңдаагылар!» 9.00, 12.10, 15.20, «Мээң акым—далай» 10.30, 13.40, «Хамчыктыг шайлалга» 16.50, 18.30, 20.40 шактарда.

«ВОСТОК»: «Алдын дуңгуржугеш» 15.00, «Шоодайда дис» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Редакцияның адрези: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75 арыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг киллдистериниң 2-37-13, пропаганда киллдизинин 2-31-75, культура киллдизинин 2-23-54, көдээ ажыл-агый киллдизинин 2-21-47, үлетпүр киллдизинин 2-22-64, чагаа киллдизинин 2-41-27, информация киллдизинин 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45. солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16405. Чагыг 2572

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—00983